Krzysztof Gołuch

Můj Svět - Moje Realita

fotografický projekt – mentalně postižení fotografují

Slezská univerzita
Filozoficko-přírodovědecká fakulta
Institut tvůrčí fotografie

Opava, 2007

Krzysztof Gołuch

Můj Svět - Moje Realita

fotografický projekt – mentalně postižení fotografují

Bakalařská diplomová práce

Obor: Tvůrčí Fotografie
Vedoucí práce: Doc. Mgr. Jindřich Štreit
Oponent: RNDr. Petr Velkoborský, CSc.

Slezská univerzita
Filozoficko-přírodovědecká fakulta
Institut tvůrčí fotografie

Opava, 2007

Mój świat - moja rzeczywistość

Nejsem postižený, jsem člověk!

Maria Grzegorzewska

Za odborné vedení předkládané práce děkuji Doc. Mgr. Jindřichu Štreitovi.
Za neocenitelnou pomoc při překladu děkuji Milanu Biegońovi.
Za podporu a inspiraci děkuji všem pedagogům Institutu tvůrčí fotografie a všem novým kamarádům, které jsem tady našel.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a na základě uvedených pramenů a literatury.

Souhlasím se zveřejněním práce formou zařazení do Ústřední knihovny FPF SU v Opavě, knihovny Uměleckoprůmyslového muzea v Praze a na internetové stránky ITF.

Krzysztof Gołuch
Opava, září 2007

Krzysztof Gołuch
Institut tvůrčí fotografie
FPF Slezské univerzity v Opavě

Obsah

I. Úvodní slovo 6
II. Polská fotografie zobrazující postižené osoby po roce 1989 8
III. Použité speciálněpedagogické pojmy 27
IV. Sociologické pozadí projektu 34
1. Všeobecné informace 34
2. Metodologické předpoklady projektu 37
3. Místo a čas konání 39
4. Účastníci projektu 42
5. Tým pedagogů spolupracujících na projektu 43
6. Technické pozadí 44
V. Charakteristika účastníků projektu 45
VI. Závěr 68
VII. Kalendář významných událostí v projektu 70
VIII. Ohlasy v tisku 72
IX. Použitá literatura 85

Úvodní slovo

Pro současnou dobu je charakteristický prudký civilizační vývoj, jenž jde ruku v ruce s neméně prudkým rozvojem technologií.

Polsko se po svržení komunismu a vstupu do struktur Evropské Unie stalo plnohodnotným členem světové společnosti. V dnešní době už cesta na kterékoliv místo na světě nebo v Evropě není žádný problém. Možnost koupě moderní elektroniky, jako je počítač, DVD přehrávač nebo digitální fotoaparát, je dostupná téměř každému obyvateli Polska s jedinou podmínkou, a tou jsou dostatečné finanční prostředky. Prudký vývoj digitálních technologií, zasahující takřka do všech oblastí lidského života, výrazným způsobem zasáhl také oblast fotografie. Jak napsala Susan Sontag: „Doba, ve které vytváření fotografií vyžadovalo drahé a na obsluhu složité přístroje – hračky dostupné profesionálům – se zdá být velmi vzdálená době praktických kapesních aparátů, které každého lákají k mačkání spouště".[1] Vzdalování se od tradiční tzv. „analogové" fotografické technologie ve prospěch digitálního zpracování obrazu, se stalo nesporným faktem, stejně jako „nejnovější dosažené úspěchy v oblasti elektronického záznamu, úpravy a distribuce snímků a jiných informací jsou velkou výzvou vůči celé současné kultuře fotografického obrazu."[2]

[1] S. Sontag: O fotografii, Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe. Varšava 1986, str. 12
[2] A. Sobota: Szlachetność techniki. Artystyczne Dylematy fotografii w XIX i XX wieku. Vědecké nakladatelství Scholar, Varšava 2001, str. 157.

V dnešní době se již nesetkáme s fotoreportérem nebo novinářem, který by měl tradiční filmové fotografické vybavení. Takové pojmy jako film, temná komora nebo vývojnice se začínají objevovat pouze ve skupinkách úzce zaměřených specialistů nebo milovníků tradičních technik. V dnešní době jsou fotografové pracující s tradičními materiály považováni spíše za extravagantní nebo snoby.

Vývoj civilizace ovlivnil také změny ve společenské struktuře, ve které náboženské a sexuální menšiny nebo postižené osoby mají plné právo vyjádřit svůj názor v diskuzi. Mohou svobodně vyjadřovat své postoje a využívat přínosy masové kultury. Využití vědeckých vymožeností v oblastech, jako jsou psychologie nebo pedagogika, umožnily vytvoření různorodých činností s využitím moderní digitální techniky. Všeobecná digitalizace fotografické techniky způsobila jejich rozsáhlé využití a zjednodušení – zavedení jednoduchých kompaktních fotoaparátů a dokonce fotoaparátů v mobilních telefonech vedlo k tomu, že se každý může stát „umělcem". Tuto civilizační vymoženost mohli využít také účastníci projektu „Mój świat Moja rzeczywistość" (Můj svět, moje realita), kteří pomocí fotografie ukazují svůj život. Mou inspirací pro vznik tohoto projektu bylo jedním z nejdůležitějších úspěchů společenské fotografie – činnost americké skupiny dokumentaristů realizujících program „Farm Security Administration"[3] vlády spojených států nebo také bohatá tradice českých fotografů a projektů, jakými jsou „Lidé Hlučínska devadesátých let 20. století", „Zlín a jeho lidé" nebo projekt „Opava na prahu nového tisíciletí", kterého mám možnost se zúčastnit. Mé vzdělání a pedagogické zkušenosti spolu s mnohaletou prací s postiženými mi umožnily realizaci tohoto záměru.

[3] Z. Tomaszczuk: Łowcy obrazów szkice z historii fotografii, Centrum animace kultury. Varšava 1998, str. 36.

II

Polská fotografie zobrazující postižené osoby po roce 1989

Na začátku této kapitoly bych chtěl přiblížit fragment z polské fotografie, který znázorňuje pohled na postižené a nemocné lidi, a to od momentu získání svobody v roce 1989 až dodnes. Domnívám se, že mnoho lidí, kteří jsou v bezprostředním kontaktu s projektem „Můj svět, moje realita" vyrůstalo již ve svobodném Polsku a tato kapitola dějin polské fotografie na ně má bezprostřední vliv a ukazuje nám atmosféru a tvůrčí podmínky, v jakých tito lidé vyrůstali. Dříve zmíněná historická reflexe nám pomůže pochopit společenské souvislosti a dobu, ve které fotografický projekt „Můj svět, moje realita" vznikl. V dalších částech této kapitoly představím nejslavnější fotografická díla a jejich autory, kteří se zabývají, z pohledu mého povolání a v souvislosti s touto prací, pro mě zajímavou tématikou.

V roce 1994 Krzysztof Hejke zpracoval projekt na téma „Dzieci Gorszego Boga" („Děti horšího Boha" realizovaný v městečku Laski – léčebně pro nevidomé děti vedené jeptiškami.)[4] Soubor fotografií získal 2. cenu v Soutěži polské novinářské fotografie v roce 1994 v kategorii „Každodenní život". Autor ve

[4] Katalog výstavy Soutěže polské novinářské fotografie 1994. str. 32. Varšava. Rok 1994

Krzysztof Hejke „Svět doteků"

zpracovávání námětu nevidomých pokračoval a v roce 1996 zpracoval téma „Świat w dotyku" (Svět doteků), ve kterém představil nevidomé děti z léčebny v Laskach na letním táboře ve Wesołkově na Mazurách[5]. Snímky byly oceněny 3. cenou v kategorii „Každodenní život" v Soutěži polské novinářské fotografie v roce 1997. Krzysztof Hejke se narodil v roce 1962, je absolventem oboru kamera na Akademii filmové, televizní a divadelní tvorby L. Shillera v Lodži (Państwowa Wyższa Szkoła Filmowa, Telewizyjna i Teartalna im. L. Shillera w Łodzi – PWSFTiT). Jako profesor filmového umění přednáší fotografii na PWSFTiT. Své práce představil na mnoha individuálních výstavách v Polsku i v zahraničí, a také v několika albech, např. „Tam gdzie lwowskie śpią Orlęta" (Tam kde spí lvovská orlí mláďata), „Polska Romantyczna" (Romantické Polsko) – za který byl sedmkrát oceněn na Knižních veletrzích, „Polska – Duch Ziemi" (Polsko – duch země), „Cmentarz Łyczakowski w fotografii Krzysztofa Hejke"

[5] Katalog výstavy Soutěže polské novinářské fotografie 1997. str. 23. Varšava. Rok 1997

Mieczysław Michalak „Plavkyně"

(Łyczałkowský hřbitov ve fotografiích Krzysztofa Hejke), „Rossa od świtu do zmierzchu" (Rossa od úsvitu do soumraku) a také v nejnovějším – „Mazury. Obrazy nostalgii" (Mazury. Obrazy nostalgie). Mezi jinými spolupracuje s polskou redakcí magazínu „National Geographic". Ve stejné soutěži byla v kategorii „Sport" oceněna také reportáž Mieczysława Michalika z deníku „Gazeta Wyborcza" s názvem „Pływaczki" (Plavkyně), která zachycuje „trénink skupiny postižených plavkyň připravujících se k účasti na paralympiádě v Atlantě".[6]

Významnějším pokusem o širší zpracování tématu postižených osob byla výstava Chrise Niedenthala s názvem „Tabu – portrety nie portretowanych" (Tabu – portréty neportrétovaných) ve varšavské Staré Galerii ZPAF v květnu roku 1999. Chris

[6] Katalog z výstavy Soutěže polské novinářské fotografie 1997. str. 33. Varšava. Rok 1997

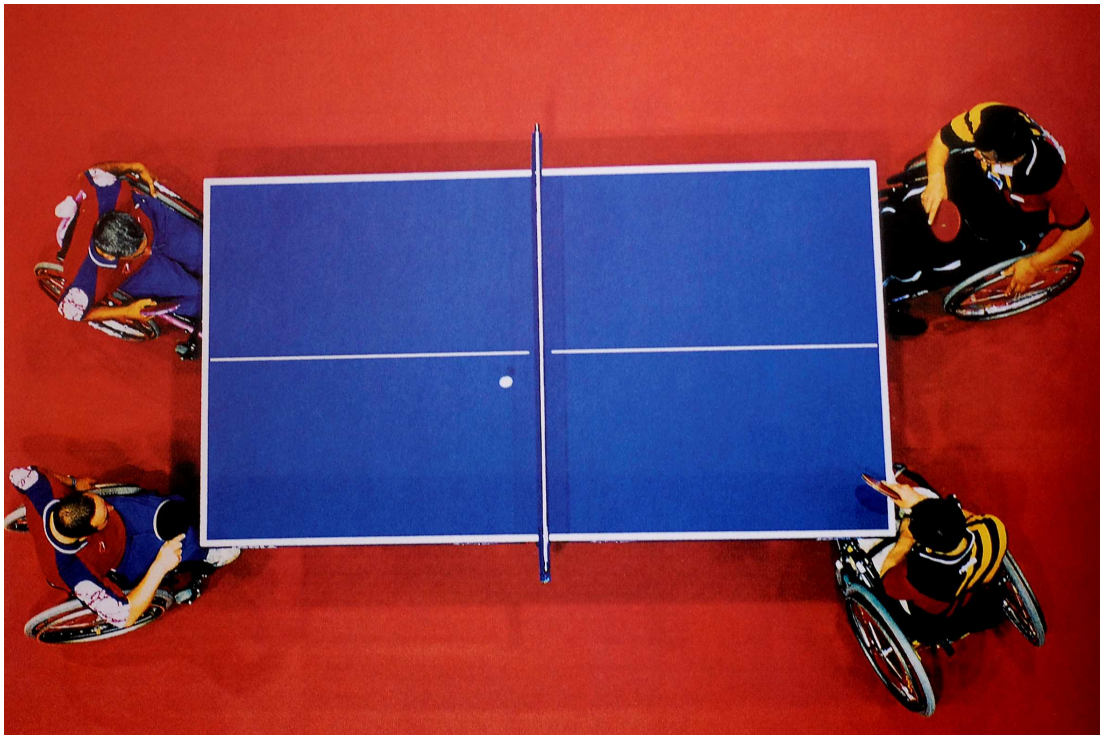

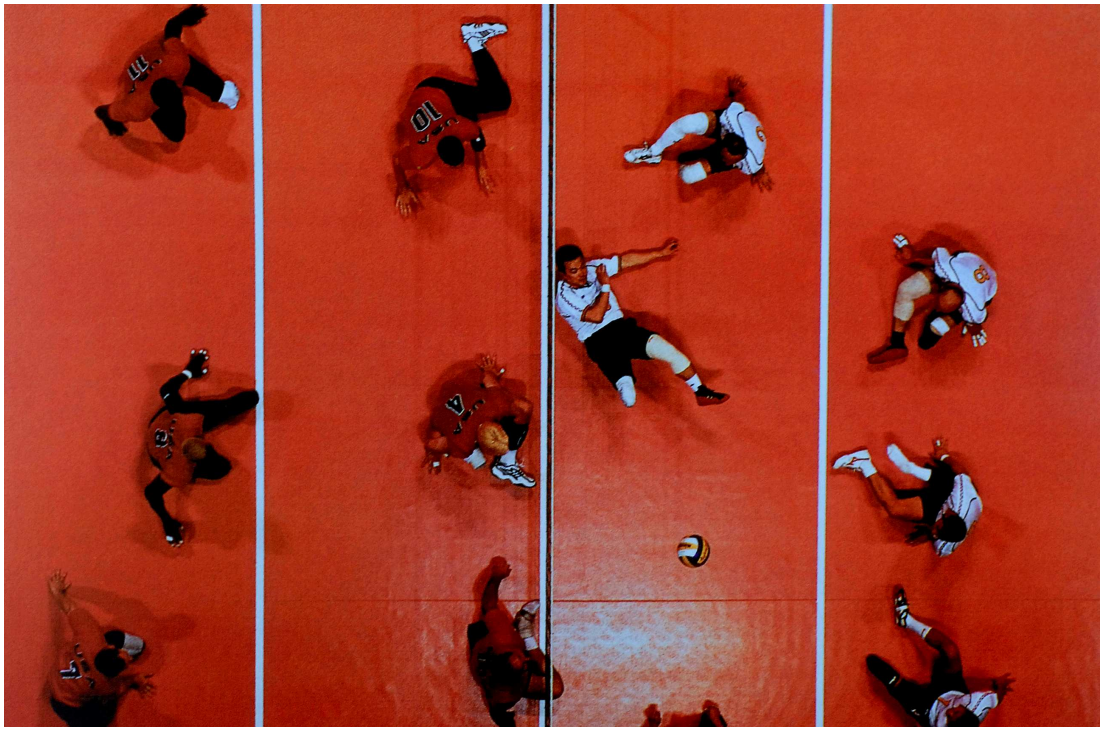

Tomasz Guzowaty - „Být nejlepším”

Niedenthal je Polák narozený v roce 1950 v Anglii. Jakožto začínající reportážní fotograf přijel v 70. letech do Polska. Jako reportér pracoval pro západní magazíny, např. „Time", „Newsweek", „Der Spiegel", pro které fotografoval události ve východní Evropě a v Sovětském Svazu. Je znám díky snímkům Papeže na obálce „Newsweek" z roku 1997, snímkům ze stávky v Gdaňské loděnici v roce 1988 v období výjimečného stavu v Polsku a díky ocenění mezinárodní cenou World Press Photo v roce 1986 za portrét Janose Kadara. Ve svém autorském projektu s názvem „Tabu – portréty neportrétovaných" prezentoval barevné fotografie postižených dětí vytvořené ve fotoateliéru. „Na několika desítkách snímků velkého formátu jsou děti zasažené osudem mozkové obrny, Downovým syndromem, paralýzou apod. Nemoc jim často zdeformovala malá tělíčka, omezila schopnosti organizmu, způsobila jejich postižení, zapříčinila, že jsou jiní."[7] Snímky narušily tehdejší společenské tabu – zobrazování postižených lidí. „Jeho snímky ztvárňují postavy konkrétních dětí, zachycují jejich vnější vzhled a vyjadřují jejich psychiku.[8] Jak sám zdůrazňuje, „je třeba je fotografovat stejně jako každé jiné dítě. Zcela jistě si nemůžeme dělat legraci z jejich tragédie."[9] Autor upozorňuje na to, že „…dnes stejně silnou výzvou může být zbavení se strachu před něčím jiným, neznámým. Otevření se před druhým člověkem."[10]

V roce 1998 fotoreportér Deníku „Dziennik Zachodni" Jacenty Dędek zpracoval reportáž s názvem „Świat w zasięgu ręki" (Svět na dosah ruky), jehož hlavní hrdinkou je Małgorzata Lubaś, „matka jedenapůlroční Malwinky, od narození nevidomé. Větší část dne tráví matka s dcerou o samotě ve dvoupokojovém bytě na sídlišti

[7] Noviny – „Rzeczpospolita" ze dne 24. dubna 1999.
[8] www.fototapeta.org Chris Niedenthal „Tabu - portrety nie portretowanych". Magda a Vojciech Klemmowi, rok 1999.
[9] H. M. Giza: Mistrzowie polskiej fotografii w objektywie. Rosikon Press, Varšava 2005, str. 161.
[10] Magazín č. 17, příloha deníku „Gazeta Wyborcza" č. 100, 29. dubna 1999.

Sławomir Kamiński „Neviděl jsi mé žluté ponožky”

Tisícletí v Częstochové.[11] Reportáž získala v Soutěži polské novinářské fotografie v kategorii „Každodenní život“ 3. cenu.

V roce 1999 v Soutěži polské novinářské fotografie v kategorii „Každodenní život“ získal soubor snímků Sławomira Kamieńského s názvem „Nie widziałeś moich żółtych skarpetek“ (Neviděl jsi mé žluté ponožky) 2. cenu. Cyklus ukazuje děti z Ústavu pro nevidomé v Laskach, trávící prázdniny na táboře v Bondarach na Bialystocku, kde se učily docela obyčejným činnostem, jako jsou jízda na kole, hry s míčem nebo tanec.[12]

V roce 2000 se v Sydney konala již 11. Paralympiáda. Polsko tam bylo zastoupeno 114 závodníky a získalo 53 medailí. Polská média se jednou z největších sportovních událostí na světě příliš nezabývala. Jediným fotografem z Polska byl Tomasz Guzowaty, který „Vyfotografoval více než 5 tisíc snímků lidí, kterým jejich síla

[11] Katalog z výstavy Soutěže polské novinářské fotografie 1998. str. 31. Varšava. Rok 1998
[12] Katalog z výstavy Soutěže polské novinářské fotografie 1999. str. 17. Varšava. Rok 1999

ducha a obrovská vůle dovolila překročit bariéru postižení. Výstava se jmenuje „To be the best" (Být nejlepším). Na 50 snímcích je vidět radost vítězů a drama poražených. Zachytil utkání v šermu, basketbalisty na invalidním vozíčku, bezruké plavce nebo nevidomé lehkoatlety."[13] Kdežto soubor s názvem „Marzenie o zwycięstwie" (Sen o vítězství) ze stejné paralympiády získala 2. cenu v Soutěži polské novinářské fotografie v kategorii „Sport". V katalogu zmíněné výstavy autor o této události napsal toto: „Přibližně 3000 postižených sportovců ze 123 zemí bojovalo o olympijské medaile a dalo tak příklad, jak překonávat vlastní slabiny a překračovat bariéry".[14]

V roce 2000 Maciej Skawiński zpracoval v Polském sochařském centru ve Wrońsku, kde se uskutečnilo setkání nevidomých a zároveň neslyšících umělců, reportáž s názvem „Dotyk" (Dotek). Jedinou možnou formou komunikace s nimi je dotek a nejlepším způsobem jejich projevu je modelování z hlíny". Tento soubor byl oceněn 2. cenou v Soutěži polské novinářské fotografie v kategorii „Každodenní život".

Pozornost na sebe přitahuje také Robert Półkośnik, který v únoru roku 2000 vypracoval v Domově vzájemné pomoci v Zaściankách cyklus černobílých fotografií nazvaný „Po drugiej stronie lustra" (Na druhé straně zrcadla). Andrzej Wołkowycki o těchto fotografiích napsal, že „při pokusu o fotografické zachycení života obyvatel Domova vzájemné pomoci v městě Zaścianki se nabízí srovnání s Alenkou v říši divů". Magický přechod v této pohádce je umožněn pomocí zrcadla – tady pomocí objektivu. Název výstavy „Na druhé straně zrcadla" tedy není náhodný. Tyto dva světy existují paralelně vedle sebe. Existuje mezi nimi hranice? A kdo ji vytváří? Odpověď na tuto otázku hledejme v každém z nás. Nevzdáváme se naděje, že naše výstava dovolí divákovi zamyslet

[13] www.itvp.pl/news.html?channel=-1&news=18774
[14] Katalog z výstavy Soutěže polské novinářské fotografie 2001. str. 37. Varšava. Rok 2001

se, jakým člověkem doopravdy je, a dá nám šanci na prolomení určitých stereotypů".[15] Grzegorz Dąbrowski v úvodu zmíněného katalogu napsal: „Nejnovější prezentovaný Półkośnikův cyklus sahá k nejlepším tradicím polské reportážní a dokumentární fotografie (Pražucha, Kosidovského nebo současných Dziworského, Krassowského). Taková fotografie je druhem reality. Ale realita nestačí – je třeba mít ještě vizi. Je třeba mít na paměti zásadu, že kvalitní snímek neuděláš, pokud nebudeš dostatečně blízko tématu. Półkośnik se doslova dotýká portrétovaných lidí, aby tyto fotografie oslovily i ty, kteří si je budou prohlížet."[16]

Další důležitou událostí týkající se tématu postižení se stala výstava s názvem „Widzieć, Słyszeć, Dotknąć, Wiedzieć" (Vidět, Slyšet, Dotýkat se, Vědět) zorganizovaná na podnět časopisu „Integrace", určeného postiženým osobám. Obsahovala 99 autorských snímků 15 fotografů přizvaných k tomuto projektu. Hrdiny všech snímků jsou postižené osoby, lidé s různými fyzickými a mentálními omezeními, kteří i přes svá postižení zkoušejí žít normálně a aktivně, zkrátka – těšit se ze života.[17]

Tato důležitá výstava byla otevřena slavnostní vernisáží v knihovně Varšavské University dne 1. března roku 2001. „Po uzavření expozice v hlavním městě výstava navštívila ještě mnoho polských měst, které projevily zájem o vystavení. Byla vystavována na veřejných místech přístupných postiženým, včetně vozíčkářů – galeriích, uměleckých centrech, divadlech, muzeích, a dokonce v kostelech. Každá expozice začínala vernisáží, které se zúčastnili představitelé daného města, regionální média, představitelé mnoha veřejných organizací, lidé z oblasti kultury a obchodu. Celkem byla výstava ve dvaceti polských městech. Byly to: Varšava, Krakov, Gdyně, Štětín, Gorzów Wielkopolský, Bydgošť, Toruň, Lodž, Siedlce, Bialystok, Olsztyn, Kielce, Ciechanów, Katovice, Vratislav,

[15] Katalog z výstavy. Robert Półkośnik. Po drugiej stronie lustra. Bialystok. Rok 2001
[16] Katalog z výstavy. Robert Półkośnik. Po drugiej stronie lustra. Bialystok. Rok 2001
[17] http://www.niepelnosprawni.pl/ledge/x/7098

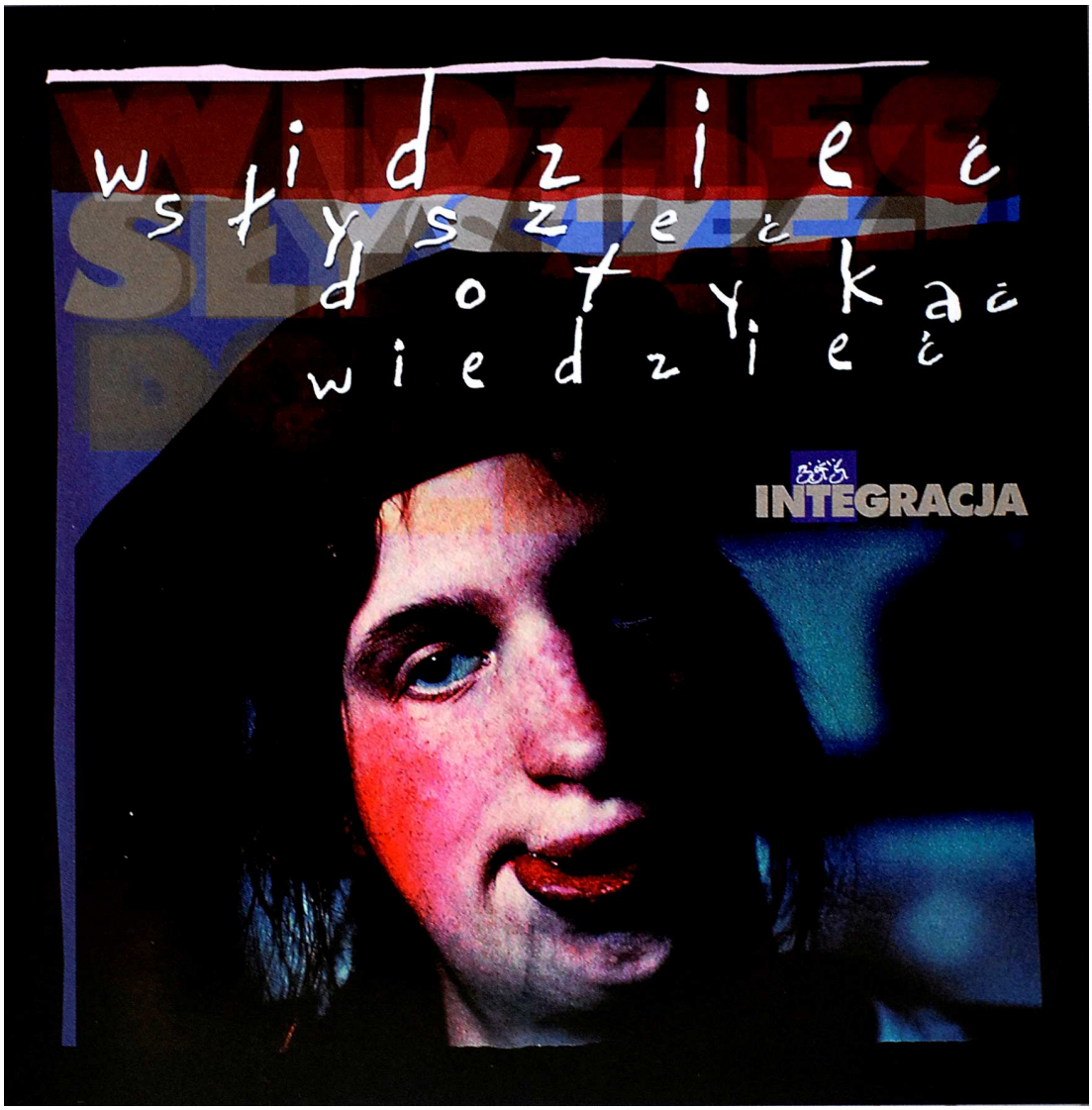

Obálka katalogu „Vidět, Slyšet, Dotýkat se, Vědět"

Opole, Poznaň, Zamość, Gdaňsk. Prezentována byla také v roce 2003 v německém Norimberku díky pozvání německého střediska kultury a umění (Gemeinschaftshaus Langwasser), a v Helsinkách ve Finsku".[18]

Mezi pozvanými fotografy byli:

- Chris Niedenthal, který představil reportáž ze školní divadelní hry „Sen noci svatojánské" speciální školy v Hamburgu;
- Michał Gmitruk nafotografoval prostředí hluchoněmých lidí v Ústavech pro nevidomé ve Varšavě a Lodži. Michal Gmitruk

[18] Časopis Integracja. Sdružení přátel integrace. Varšava. 11.6.2003

je fotografem fotoagentury „Forum" – byl také porotcem na fotografické soutěži „Dziecko niepełnosprawne – kochane takie jakie jest, dlatego że jest!" (Postižené dítě – milované takové, jaké je, protože je!) připravené sdružením „Po pierwsze rodzina" (Na prvním místě rodina). V roce 2001 získal 2. cenu za reportáž „Laski" v kategorii „Každodenní život" soutěže polské novinářské fotografie;

- Piotr Bernaś prezentoval černobílé snímky vytvořené v ústavu pro hluchoněmé a v Polském svazu hluchých ve Varšavě a v Lodži. Piotr Bernaś je držitelem ocenění mnoha novinářských soutěží BZ WBK Press Foto a také Soutěže polské novinářské fotografie;
- Andrzej Świetlik prezentoval fotografii připomínající Chagallovy obrazy, konkrétně kresbu znázorňující interpretaci snů dívek z výchovně-vzdělávacího ústavu v Laskach. Andrzej Świetlik se specializuje na portrétovou a tvůrčí fotografii, je členem umělecké skupiny „Łódź Kaliska" a účastnil se mnoha individuálních i skupinových výstav, specializuje se na portrétní a kreativní fotografii;
- Tomasz Gudzowaty představil barevné reportážní snímky postižených sportovců z paralympiády v Sydney;
- Maciej Skawiński, fotografoval mentálně postižené herce kabaretu „Absurdalny kabaret" z Domova vzájemné pomoci „Republika" v Chorzowě. Narozen v roce 1973, fotoreportáž se učil jako asistent u britského fotoeditora Colina Jacobsona, pracoval v redakcích novin „Rzeczpospolita", „Gazeta Wyborcza", „Agentura Reporter" a „Forum". Publikoval v magazínech „Tygodnik Powszechny", „Wprost", „Newsweek", „Przekrój", „Die Zenit", „Die Tageszeitung", „Politiken", „Pozytyw". Získal mnoho ocenění, m.j. World Press Photo, několik prvních cen, a také „Snímek roku" v Soutěži polské novinářské fotografie, ocenění Agentury

Reuters a European Pressphoto Agency. Přednáší na Varšavské škole fotografie. Fotografoval m.j. v Afghánistánu, Iránu, Pákistánu, Uzbekistánu, Rusku, Kazachstánu, Rumunsku, Česku, Tádžikistánu, JAR, Brazílii, Slovensku, Litvě a na Ukrajině.[19];

- Jacek Łagowski se snažil na černobílých fotografiích ukázat znakovou řeč hluchoněmých dětí na integračním táboře v Tatrách;
- Władysław Lemm nafotografoval velmi srdečným a bezprostředním způsobem rodinu postižených, žijících ve velmi těžkých materiálních podmínkách. „Ula se celý život pohybuje na invalidním vozíku a Krzysztof po mozkové mrtvici chodí samostatně jen s velkými obtížemi. Jsou však šťastnou rodinou. Mají dvouletého syna a pětiletou dcerku. Bydlí v komunálním domě na okraji Piaseczna, v bytě plným plísní, bez topení. Již šest let se snaží z tohoto provizoria dostat, ale zatím bez úspěchu.“[20];
- Robert Półkośnik představuje černobílé velmi vyklidněné, komorní snímky mentálně postižených lidí;
- Maria Zbąska na svých černobílých snímcích představuje Anitu Siemaszko, která od svých čtrnácti let bojuje s nemocí způsobující ochabování svalstva. Dívka se pohybuje na invalidním vozíku, vystudovala práva na Gdaňské univerzitě, pracuje jako učitelka, a také přednáší. Maria Zbąska absolvovala obor kamera na Lodžské filmové škole. Její nejslavnější snímky jsou z cyklu fotografií s názvem „Złe chłopaki z mojej ulicy“ (Zlí kluci z mé ulice), na kterých ukázala temnou stránku polských sídlišť – násilí, narkotika, kult moci a síly, chybějící perspektiva. Snímky vytvořila ve varšavské Gocławi;

[19] http://www.muzeum-pleszew.isnet.pl/muzeum-pleszew/
[20] http://www.niepelnosprawni.pl/ledge/x/9349

- Adam Hyder prezentoval ve výrazovém projevu úsporné černobílé fotografie symbolizující osamocení člověka na invalidním vozíku. Adam Hyder je nositelem ocenění Soutěže polské novinářské fotografie v kategorii fotoreportáž. Získal cenu Grand Prix Interpressfoto, zúčastnil se výstavy Polská fotografie 1839–1979 v International Center of Photography v New Yorku a také mnoha tuzemských výstav;
- Piotr Wójcicki fotografuje postižené lidi již několik let. Jeho reportáže o skautech z ústavu pro postižené v Mieni nebo chlapce zasaženého neléčitelnou nemocí, se zdeformovaným obličejem, vyvolaly velké ohlasy mezi statisíci čtenářů. Od roku 1992 je fotoreportérem deníku „Gazeta Wyborcza", věnuje se i dokumentování života Romů. Jeho album „Cyganie z obu stron Karpat" (Cikáni z obou stran Karpat) obsahuje 84 barevných reportážních snímků z Polska, Čech, Maďarska, Slovenska, Bulharska a Makedonie, a 46 černobílých portrétů polských Romů;
- Mikołaj Grynberg vystavil snímek, který vznikl složením dvou fotografií, jež vytvořili autor a jeho nevidomý kolega Paweł, student Varšavské univerzity. Zabývá se zejména reklamní fotografií. V roce 1994 byl oceněn na Soutěži polské novinářské fotografie za cyklus snímků „Idzie nowe" (Přichází nové);
- Wojciech Prażmowski vystavil fotografii slepé holčičky na pozadí šedivé stěny, která stojí na místě a dlaněmi se opírá o bílou hůl. Za sebou má šedý, prázdný okenní rám, nad který autor připevnil část barevné kompozice navazující na jeho dřívější snímky z cyklu „Bardzo martwe natury" (Velmi tichá zátiší). Wojciech Prażmowski se zabývá fotografií od roku 1968 a je předním polským představitelem inscenované fotografie. V letech 1972–1974 studoval fotografii v Brně. Zúčastnil se téměř 250 výstav v Polsku i v zahraničí.

Mezi nejzajímavější zachycení tématu zmíněného v předchozí kapitole patří práce krakovského fotografa Andrzeje Kramarze, který v roce 2002 zrealizoval dokumentární projekt s názvem „Klinika" na krakovské Klinice interních nemocí. „Snímky z cyklu „Klinika" jsou otřesnými obrazy, možná dokonce silnějšími než snímky z válečných front. Dotýkají se nás tolik proto, neboť si uvědomujeme, že nemoc a bolest může zasáhnout každého z nás. Neměli bychom se proto podobným obrazům vyhýbat. Musíme si je osvojit".[21] Ředitel kliniky Prof. Dr. Hab. Andrzej Szczeklik v katalogu výstavy napsal: „Před necelým rokem se u nás objevil pan Andrzej Kramarz s cílem poznat svět kliniky. Velmi rychle se na klinice zabydlel, téměř v ní žil, jako etnolog mezi doposud neznámým kmenem ostrovanů. Nebyl sám. Přišel s fotoaparátem. Objektivem zachytil to, co mu diktovaly vlastní pocity. Tyto snímky mě vždy nutily k zamyšlení, často vyvolávaly vnitřní pohnutky. Byl tu přinejmenším jeden důvod proč. Protože je na nich – Klinika".[22]

Jednou z nejdůležitějších fotografických událostí týkajících se postižených a nemocných osob byl dokumentární projekt z roku 2003 s názvem „Centrum nadziei" (Centrum naděje) realizovaný prostřednictvím Tomasze Tomaszewského ve Varšavské nemocnici Centrum zdraví dítěte. Tomasz Tomaszewski je jedním z nejslavnějších polských fotografů, který se v roce 1953 narodil ve Varšavě, kde žije dosud. Zabývá se novinářskou fotografií a své snímky publikoval v největších magazínech, které vycházejí v desítkách zemí na celém světě. Je členem ZPAF, a také American Society of Magazine Photographers. Vydal autorské knihy a svými pracemi ilustroval i několik skupinových prací. Po mnoho let

[21] Agnieszka Kowalska, Gazeta Stołeczna, 16.4.2002.
[22] Katalog z výstavy Klinika. Andrzej Kramarz. Varšava 2002

Maciej Skawiński „Dotek "

spolupracuje s magazínem National Geographic. Přednáší o fotografii v Polsku, USA, Německu a v Itálii. Život nemocnice autor fotografoval více než dva měsíce. O snímcích prohlásil: „v nemocnici nejsou barvy, a ta barva, kterou jsem viděl, byla banální a studená. To, co jsem tam zpozoroval, jsou intimní, teplé, neuvěřitelné momenty, o kterých jsem neměl ani tušení, protože do nemocnice jsem chodíval jako kdokoliv jiný, z ulice, na pět minut. Na samém začátku jsem řediteli také řekl: ne. Nechci to dělat! Nejsem na to emocionálně připraven a jsem příliš starý na to, abych se opakoval… Neuvěřil mi. Nastražil „past", našel lidi, kteří věděli, jak na mně, jak mně přimět. No a nakonec jsem řekl: dobře. Přijdu. Pokud po čtyřech dnech strávených na chodbách nemocnice usoudím, že vidím něco nového, začnu pracovat. Ale pokud nic zajímavého nenajdu, budu muset trvat na svém rozhodnutí a nabídku odmítnout."[23]

A jak to dopadlo? „Více než dva měsíce jsem poznával tuto obrovskou nemocnici, od prádelny, přes kuchyň, po operační sály, kde byly prováděny operace otevřeného srdce, trepanace lebky, transplantace jater. Nejtěžší na tom všem nakonec bylo nalezení určitého odstupu od toho všeho důležitého, čeho jsem byl svědkem, abych vůbec mohl vytvořit nějaké snímky… Všechno mně to velmi vzrušovalo a doufám, že fotografie do jisté míry zachycují z toho všeho alespoň některé emoce."[24]

V roce 2003 Artur Hojny z agentury Forum zpracoval reportáž s názvem „Słabość pozostawmy w domu" (Nevolnost nechejme doma). Jedná se o fotografie ukazující postižené, kteří provozují horolezectví. „Již několik let se v Polsku mění přístup k postiženým. Pokud je to alespoň trochu možné, jsou vtahováni, do rytmu normálního života. Jednou z těchto forem jsou horolezecké

[23] M. Grygiel: „Lubię patrzeć na morze, bo wiem, że go nie wyasfaltują..." (Rád se dívám na moře, protože vím, že ho nezaasfaltují …) http://fototapeta.art.pl, 2003
[24] T.Tomaszewski. Čtvrtletník Fotografia. Č. 12/2003. W centrum. Str. 22

Wojciech Prażmowski „Velmi tichá zátiší"

tábory."[25] Fotografie byly oceněny v soutěži Newsreportáž 2003 1. cenou v kategorii „Lidé".

V roce 2005 Jacenty Dędek představil reportáž „Chorzy na Alzheimera i ich opiekunowie" (Nemocní Alzheimerem a jejich ošetřovatelé), za kterou získal 1. místo v kategorii „Každodenní život" v soutěži Newsreportáž 2005.

V roce 2006 v Soutěži novinářské fotografie 2006 Stanisław Heyda získal 1. místo v kategorii „Každodenní život" za soubor s názvem „Blisko" (Blízko) ukazující poslední měsíce života svého nemocného dědečka. Jak sám napsal: „Hrdiny příběhu jsou mí blízcí. V jejím centru stojí dědeček, kterému jsme stáli po boku ve stínech i lesku stáří. …když jsem dělal tyto snímky, chtěl jsem být svědkem – být s fotoaparátem blízko, pokud možno co nejblíže,

[25] Katalog výstavy Soutěže polské z novinářské fotografie 2003. str. 32. Varšava. 2003

důležitým momentům, které díky svému zachycení sestavily dokument o každodenním životě mé rodiny."[26]

Doposud jsem představoval a popisoval fotografický materiál, který byl tvořen reportážemi nebo skutečnými uměleckými výpověďmi. Teď bych chtěl představit několik samostatných fotografií, které se dostaly hluboko do podvědomí současné polské fotografie.

Začal bych u Mariusze Foreckého z agentury „TamTam". V Soutěži polské novinářské fotografie v roce 2000 prezentoval fotografii s názvem „Matka", za kterou získal 1. místo v kategorii „Každodenní život" samostatný snímek.

V roce 2005 v průběhu soutěže Grand Press Foto hlavní cena „Fotografie roku" přišla do rukou Anny Bedyńské z deníku „Gazeta Wyborcza" za snímek šestileté Patricie s rakovinou ledviny, která žije společně se svou nevidomou matkou v Ústavu pro matku a dítě ve Varšavě. Ve stejné soutěži byla v kategorii „Lidé" oceněna také fotografie Tomasze Kamińského z poznaňské redakce „Gazeta Wyborcza", ukazující tanečnici tančící v představení „Exerese Monobloc", která se i přes vážné onemocnění nohy stále věnuje baletu.

V roce 2006 se v soutěži Grand Press Foto stal „Fotografií roku" snímek Doroty Awiorko z deníku „Dziennik Wschodni", představující integrační akci u příležitosti desetiletí Domova vzájemné pomoci v Dąbrowici. O okolnostech vzniku snímku autorka vypráví takto: „Když jsem se dostala na místo, byla jsem v rozpacích – nedělo se vůbec nic. Lidé seděli, občas někdo něco povídal. Říkala jsem si: „Co tady mám fotografovat?" Novinářka, se kterou jsem přijela, mně začala popohánět, abychom se vrátily. …uplynulo dalších 40 minut, a najednou se dva starší pánové začali předvádět a blbnout. Vběhla jsem mezi lidi, protože oni seděli ve

[26] Katalog soutěže novinářské fotografie 2006. Fond novinářské fotografie. Varšava, str. 33

Mariusz Forecki „Matka”

Stanisław Heyda „Blízko”

vzdálenějších řadách, dřepla jsem si a začala jsem je fotografovat. Vůbec si mně nevšímali. Když jsme se vracely, věděla jsem – mám báječné snímky."[27]

Jak je vidět z doposud zmíněných materiálů, polská fotografie týkající se lidí nemocných a postižených, je zejména z oblasti novinářské reportáže a samostatných snímků. Fotoreportáže nejčasněji vznikají na objednávku novin a méně často jako výraz sociologického nebo veřejného pohledu na dané téma. Způsob vylíčení příběhu vždy osciluje ve směru rychle a dostatečně představeného tématu, který je průměrný čtenář novin schopen pochopit. Nesetkáme se zde s fotografií, která se odvolává na tradiční dokumentární fotografii prohlubující téma. Výjimkami jsou fotografie Chrise Niedenthala, Tomasze Tomaszewského, Andrzeje Kramarze nebo Roberta Półkośnika. Také tématy předvedených fotografií jsou obrazy ukazující dramatickou a posmutnělou stránku života nemocných nebo postižených hrdinů. Výjimkou je snímek Doroty Awiorko, která představila radostné lidi při zábavě. Dodejme však, že fotografie kromě funkce dokumentární, zachycování společenských a lidských změn, odehrává také neocenitelnou roli v edukaci veřejného chování a poukazování na problémy skupin pomoc potřebných a postižených lidí.

[27] Album Grand Press Foto 2006. Press. Poznaň, str. 8.

III

Použité speciálněpedagogické pojmy

Ve své práci se budu často odvolávat na různé termíny z oblasti speciální pedagogiky a psychologie, jako jsou např. postižení jedinci, handicapovaní, změněné schopnosti, integrace apod. Vynasnažím se tyto pojmy vysvětlit jak podle polské, tak i podle světové literatury.

I přes bouřlivý vývoj vědy a medicíny se ve společnosti i nadále objevují postižení lidé. „Populace postižených osob roste spolu s vývojem civilizace. Ovlivňuje to jak stále větší ohrožení ekologickou katastrofou, jejímž výsledkem je rostoucí degradace životního prostředí, tak i – paradoxně – dynamický vývoj vědy a techniky, včetně medicíny, která ve snaze zachránit život, ne vždy dokáže zachránit zároveň i psychické a fyzické zdraví člověka.“[28]

Pojem postižení zahrnuje různá ohraničení funkčních jednotek v každé společnosti, vycházející z omezení schopnosti výkonu nějaké činnosti způsobem, který považujeme za normální, typický pro lidský život. Tato omezení mohou mít stálou nebo dočasnou, celkovou nebo částečnou povahu, mohou se týkat sféry senzorické, fyzické nebo také psychické.[29]

Postižené jednotky podle SZO (Světová zdravotnická organizace) jsou postižení jedinci, osoby, které nejsou schopny

[28] E. Tomasik: „Przegląd współczesnych problemów pedagogiki specjalnej. Wybrane zagadnienia pedagogiki specjalnej“ red. Evy Tomasik, vydavatelství WSPS, Varšava, 1997, str. 7.
[29] W. Dykcik: Pedagogika specjalna, vědecké nakladatelství UAM, Poznaň, 2001, str. 15

vlastními silami uspokojit své základní potřeby, optimálně vykonávat svou sociální roli a vyžadují pomoc z vnějšku.[30]

Postižení je stav, který je výsledkem dysfunkce fyzické nebo psychické povahy, anatomické ztráty nebo disfigurace, která je následkem úrazů, onemocnění nebo vývojových poruch a způsobující pro daného jedince významné omezení možnosti výkonu základních životních činností (takových jako sebeobsluha, volný pohyb, manuální činnosti, orientace v prostředí, schopnost komunikace s jinými lidmi, a také činnosti spojené se schopností učení, s výkonem zaměstnání, rodinným životem) v podmínkách, čase a formách vlastních průměrnému představiteli dané populace.[31]

Ve Velké encyklopedii práva se dočteme, že „postižená osoba je taková osoba, jejíž fyzický, psychický nebo mentální stav trvale nebo dočasně ztěžuje, omezuje nebo neumožňuje plnění sociálních rolí, a zejména schopnost výkonu povolání."[32]

Jiná definice postižené osoby zní: „postiženou osobou je osoba, jejíž fyzický nebo i psychický stav trvale nebo dočasně ztěžuje, omezuje nebo neumožňuje plnění životních úloh a sociálních rolí podle právních a společenských norem."[33]

V polském zákonodárství jsou stanoveny tři stupně postižení, které jsou také základem pro přiznávání úlev a oprávnění:

- ***Do stupně těžkého postižení*** se řadí osoby s narušenou způsobilostí organizmu, neschopné práce nebo schopné práce pouze v podmínkách chráněných dílen a vyžadující, s cílem plnění společenských rolí, stálou nebo dlouhodobou péči a pomoc jiných osob v souvislosti s neschopností samostatné existence.

[30] J. Sowa: Pedagogika specjalna w zarysie, Osvětové nakladatelství FOSZE, Rzeszów, 1997, str. 47
[31] D. Lalak, T. Pilch: Elementarz pojęć pedagogiki społecznej i pracy socjalnej. Nakladatelství ŻAK, Varšava, 1999, str. 153
[32] E. Smoktunowicz: Wielka encyklopedia prawa, nakladatelství Prawo i Praktyka Gospodarcza, Bialystok, Varšava, 2000, str. 604
[33] W. Dykcik: Pedagogika specjalna, Vědecké nakladatelství UAM, Poznaň, 2001, str. 15

- ***Do stupně středního postižení*** zařazujeme osoby s narušenou způsobilostí organizmu, neschopné práce nebo schopné práce pouze v podmínkách práce pod ochrannou nebo vyžadující dočasnou nebo částečnou pomoc jiných osob s cílem plnění společenských rolí.
- ***Do stupně lehkého postižení*** počítáme osoby s narušenou způsobilostí organizmu, způsobující podstatným způsobem snížení schopnosti k výkonu práce, ve srovnání se schopnostmi, které prokazuje osoba s podobnou kvalifikací s plnou fyzickou a psychickou způsobilostí, nebo mající omezení v plnění společenských rolí, které se dá kompenzovat pomocí vybavení ortopedickými pomůckami, pomocnými prostředky nebo technickými prostředky."[34]

V literatuře můžeme kromě pojmu „postižený" najít také synonyma, jako např. „osoba poznamenaná", „odchýlená od normy", „osoba se speciální péčí", „jinak způsobilá", „s opožděním ve vývoji", „se speciálními vzdělávacími podmínkami", „invalida", „osoba mrzák".[35]

Termín změněná schopnost (handicap) určuje ztrátu nebo omezení možnosti plné účasti na společenském životě. Tento pojem poukazuje na určitý druh reakce, jaká vzniká mezi postiženou osobou a jejím prostředím.[36]

Kdežto „invalida" – podle A. Hulka – je „osoba, u které existuje porucha způsobilosti a funkce způsobem, který podstatně ztěžuje (ve srovnání se zdravými lidmi v daném kulturním prostředí) získávání vzdělání v normální škole, výkon činností

[34] čl. 4. Vyhláška ze dne 27. srpna 1997 o profesionální a veřejné rehabilitaci a zaměstnávání postižených osob
[35] E. Tomasik: Przegląd współczesnych problemów pedagogiki specjalnej. Wybrane zagadnienia pedagogiki specjalnej, red.: Evy Tomasik, Vydavatelství WSPS, Varšava, 1997, str. 7.
[36] W. Dykcik: Pedagogika specjalna, Vědecké nakladatelství UAM, Poznaň, 2001, str. 18

každodenního života, výkon povolání, účast v každodenním životě a volnočasových aktivitách.[37]

V pedagogickém slovníku „invalida" (z lat. invalidus – slabý, neschopný) je popsán jako „člověk s omezenou schopností výkonu činností z důvodu nemoci, věku, zranění, poškození smyslů, zejména zraku a sluchu."[38]

Osoba s „poruchou vývoje", tzn. osoba, která má „vývojové vady, závažné výkyvy v tempu a rytmu vývojového procesu" projevující se ve „vývoji řeči, ve vývoji pohybu, nedostatečném mentálním vývoji."[39]

Další druh postižení představují osoby se „specifickými poruchami učení". Tyto obtíže jsou „dlouhodobého charakteru, s největší pravděpodobností neurologického charakteru, který se vybraným způsobem projevuje prostřednictvím poruch integrace a realizace verbálních, a také neverbálních schopností."[40]

Prostřednictvím integrace v širším slova smyslu chápeme spojení, sloučení, vytvoření celku z jednotlivých částí.[41] Podle H. Ziółkowské „integrace je tvořením celku z částí, připojení nějakého prvku k celku, zároveň nějakých osob, institucí, regionů, států apod."[42] Pojem integrace se vyskytuje v mnoha oblastech. Můžeme se s ním setkat v ekonomických, biologických, politických, společenských nebo jazykových vědách a také v psychologii a pedagogice.[43]

V psychologii je integrační proces považován za základní funkci osobnosti. Podle Z. Zaborowského „integrace znamená dynamickou vnitřní rovnováhu, spojenou s organizací a ustálením

[37] W. Dykcik: Pedagogika specjalna, vědecké nakladatelství UAM, Poznaň, 2001, str. 19
[38] W. Okoń: Nowy słownik pedagogiczny, vydavatelství Żak, Varšava, 1995, str. 104
[39] W. Okoń: Nowy słownik pedagogiczny, vydavatelství Żak, Varšava, 1995, str. 329
[40] W. Dykcik: Pedagogika specjalna, vědecké nakladatelství UAM, Poznaň, 2001, str. 244
[41] A. Macierz: Dziecko niepełnosprawne. Podręczny słownik terminów, nakladatelství Verbum, Zelená Hora, 1996, str. 33
[42] J. Kossewska: Uwarunkowania postaw, vědecké nakladatelství Pedagogické akademie, Krakov, 2000, str. 15
[43] J. Kossewska: Uwarunkowania postaw, vědecké nakladatelství Pedagogické akademie, Krakov, 2000, str. 15

potřeb a postav jednotky ve směru udržení určité totožnosti a pocitu odlišnosti."[44]

Na druhou stranu sociální integrace je chápána jako „sloučení a harmonizace prvků sociální společnosti (např. rodiny, místní společnosti) nebo celých společenských skupin, projevující se v intenzitě a četností kontaktů mezi členy daného společenství a prostřednictvím akceptace a realizace společných systémů hodnot, norem a hodnocení."[45]

H. Larkowa se domnívá, že „společenská integrace je normální fungování a vývoj postižených osob společně s nepostiženými lidmi, je tedy v interpersonálních kontaktech a společenských situacích."[46]

Ve speciální pedagogice a rehabilitaci je integrace chápána jako komplexní, sloučené působení, jehož cílem je přizpůsobení jednotek odlišujících se od norem, nebo také proces integrace postižených osob do obvyklých forem osobního a společenského života.[47]

Integrace je novou formou osvěty, je opakem segregace, alternativou k rozdělení na obecnou a speciální pedagogiku, a odlišení dětí zdravých od postižených. Jedná se o vytváření prostředí (předškolních a školních), ve kterých by si děti mohly společně hrát a učit se na rozdílné úrovni vývoje a odlišném stupni psychofyzické způsobilosti.[48]

A. Hulek napsal, že „integrace v širším slova smyslu se vyznačuje stejným vztahem mezi nepostiženými a postiženými, v jakém jsou respektována stejná práva, počítají se ty stejné

[44] J. Kossewska: Uwarunkowania postaw, vědecké nakladatelství Pedagogické akademie, Krakov, 2000, str. 15
[45] J. Kossewska: Uwarunkowania postaw, vědecké nakladatelství Pedagogické akademie, Krakov, 2000, str. 16
[46] J. Kossewska: Uwarunkowania postaw, vědecké nakladatelství pedagogické akademie, Krakov, 2000, str. 20
[47] J. Kossewska: Uwarunkowania postaw, vědecké nakladatelství pedagogické akademie, Krakov, 2000, str. 17
[48] J. Bogucka a M. Kościelak: Wychowanie i nauczanie integralne, WSiP, Varšava, 1994, str. 5

hodnoty, a ve kterém jsou vytvářeny pro obě skupiny stejné podmínky maximálního všestranného vývoje."[49]

S ohledem na životní situace postižené osoby, rozlišujeme:

- integraci postižené osoby v rodině, projevující se aktivní účastí postiženého ve všech činnostech, které si rodina zvolila a jsou pro ni podstatné;
- integraci na úrovní základní a střední školy, realizovanou prostřednictvím společného vzdělávání osob postižených a nepostižených.[50]

Při analýze předmětové literatury narážíme také na pojem „školní integrace". Je založena na „navštěvování postiženými dětmi a mládeží běžných škol a osvětových pracovišť na všech jejich úrovních, v odpovídajících podmínkách a s pomocí různých institucí a osob, které umožňují uspokojení jejich vzdělávacích potřeb."[51]

Cílem integrace jako směru, a také společenského a vzdělávacího pohybu, je opak k segregačním a izolačním tendencím, neakceptování, stigmatizaci a diskriminaci invalidních osob jako sociálních jevů, pro které není místo v současné humanistické kultuře.[52]

Podle W. Dykcika nadřazeným cílem integračního vzdělávání je „formování pozitivních emocionálně-sociálních vztahů mezi lidmi na různé fyzické, psychické i sociální úrovni, které vytvářejí podmínky pro vznik ideové společnosti a jejich společných zájmů při řešení složitých životních problémů."[53]

Konečným cílem integračního působení je tedy příprava na plnohodnotný život v otevřené společnosti a aktivní přijímání

[49] A. Hulek: Uczeń niepełnosprawny w szkole masowej, vědecké nakladatelství WSP, Krakov, 1992, str. 13
[50] J. Kossewska: Uwarunkowania postaw, vědecké nakladatelství pedagogické akademie, Krakov, 2000, str. 20
[51] A. Hulek: Uczeń niepełnosprawny w szkole masowej, vědecké nakladatelství WSP, Krakov, 1992, str. 14
[52] W. Dykcik: Pedagogika specjalna, vědecké nakladatelství UAM, Poznaň, 2001, str. 370
[53] W. Dykcik: Pedagogika specjalna, vědecké nakladatelství UAM, Poznaň, 2001, str. 370

různorodých společenských, rodinných, profesionálních a kulturních rolí.[54]

Vysvětlení výše zmíněných vědeckých pojmů nám dovolí poznat specifika a charakter práce s postiženými, stejně jako tvůrčí působení týchž osob v průběhu realizace fotografického projektu „Můj svět, moje realita".

[54] W. Dykcik: Pedagogika specjalna, vědecké nakladatelství UAM, Poznaň, 2001, str. 370

IV

Sociologické pozadí projektu

1. Všeobecné informace

Má práce s postiženými trvá bezmála od mých 15 let. Zpočátku jsem s nimi pracoval pouze jako dobrovolník, postupem času jsem se však stal řádným zaměstnancem pracovišť zabývajících se pomocí postiženým osobám. Kromě mého zaměstnání bylo mou velkou vášní fotografování. Měl jsem velké štěstí, že jsem na své cestě potkal významného pedagoga, fotografa, absolventa Institutu tvůrčí fotografie Mgr. Piotra Szymona. Jeho velké zaujetí fotografováním a zvláštní charakterové vlastnosti mně podnítily k fotografování postižených lidí. Díky jeho dobrým radám a podpoře jsem vytvořil několik prací v podobě černobílého fotografického dokumentu, tématem spojených s prostředím života postižených osob. Mnoho rozhovorů s Piotrem Szymonem a jeho cenných postřehů mi umožnilo získat širší pohled na dokumentární fotografii a fotografovaná témata. Při těchto rozhovorech se často projevil subjektivní, ale i objektivní fotografický pohled na osoby postižené, chudé nebo potřebující pomoc. Piotr Szymon se ve svých úvahách často odvolával na dokumentární fotografii a na české fotografy spojené s Institutem tvůrčí fotografie v Opavě, poukazoval na slova Jindřicha Štreita, že „dokumentární fotograf je svědomím současného světa.“[55] V té

[55] U. Michałowska, T. Pospěch, J. Siostrzonek, J. Štreit, Z. Tomaszczuk. Dokumentární fotografie ve fotografických projektech. Galerie Szara, Těšín 2005, str. 65

době se v mé hlavě zrodila myšlenka, že bych se mohl na okolní svět a realitu podívat očima postižených lidí. Piotr Szymon mně od samého začátku velmi povzbuzoval, abych využil dosavadní zkušenosti z práce s postiženými a vytvořil fotografický projekt, ve kterém budou postižení lidé prostřednictvím fotografie dokumentovat život svůj. „Fotografické projekty mají dlouhou a bohatou tradici ve světě i v České republice. Z časové perspektivy můžeme zjistit, že jejich význam je ohromující."[56]

Ještě několik dní před svou tragickou smrtí Piotr Szymon deklaroval svou pomoc při realizaci tohoto projektu. Jako pedagog a fotograf byl vždy „k lidem otevřený, velmi citlivý na sociální křivdy, pečovatelský a dobrosrdečný."[57] Bohužel tragické okolnosti mu nedovolily fotografovat spolu s postiženými účastníky knurówského projektu.

První postižení začali s focením na začátku června 2006, a projekt získal vystižný název „Můj svět, moje realita". Po prvních fotografických pokusech účast v projektu vyvolala velký zájem mezi postiženými klienty, a několik z nich se přihlásilo do fotografického kroužku. Začátkem března 2006 byla připravena multimediální prezentace, která ukázala dosavadní výsledky práce postižených fotografů. Po představení prvních výsledků práce, projekt získal uznání v očích vedení města Knurowa a získal finanční podporu v rámci programu Úřadu města s názvem „Propagace uměleckého a sportovního působení mezi postiženými lidmi". Z poskytnutých prostředků byla připravená výstava, katalog, a také reklamní plakát výstavy. Ke dni 12. prosince 2006 se v knurowském kulturním klubu „Sztukateria" konala slavnostní vernisáž výstavy. Na výstavě se kromě postižených fotografů a jejich rodin sešlo mnoho místních obyvatel. Prezident města

[56] U. Michałowska, T.Pospěch, J.Siostrzonek, J.Štreit, Z.Tomaszczuk: Dokumentární fotografie ve fotografických projektech. Galeria Szara. Cieszyn 2005, str. 49

[57] B. Cząstka-Szymon. Katalog výstavy Piotr Szymon – fotografie. Galeria Fotografii B&B. Bielsko-Biała, 2007

Účastníci projektu při práci

Knurowa a starosta Glivického okresu osobně vyznamenali účastníky květinami, katalogy a památečními tričky. Otevření výstavy bylo dopodrobna popsáno v médiích. V deníku „Przegląd Lokalny" a také „Dziennik Zachodni", který je vydáván ve Slezském regionu, se objevily velmi podrobné články popisující výstavu a celou událost spojenou s projektem. Rádio „M" a „Polskie radio Katowice" komentovaly ve svých zprávách reportáže z události. Projekt byl také mezi jinými zveřejněn na 3. a 4. Rybnickém festivalu fotografie.

2. Metodologické předpoklady projektu

S odvoláním na slova Jiřího Siostrzonka bych chtěl charakterizovat hlavní metodologické předpoklady, tedy že „cílem projektu je vytvoření celkové podrobné dokumentace života lidí, materiální i duševní kultury vybrané společnosti (města, vesnice, mikroregionu, sídliště, městského obvodu apod.). Projekt zahrnuje horizontální i vertikální občanské struktury, subkultury, všechny aspekty životního stylu (práce, volný čas, prostředí, symboly, materiální a duševní hodnoty apod.).“[58] Kdežto „cílem fotografické dokumentace užšího prostředí je zachycení sklonů, jaké tkví v konkrétních jednotkách, vnitřní vybavení, materiální artefakty, symboly, rozpis plánů, výzdoba, dekorace a zákoutí, která vypovídají o jejich vkusu vyznávaných hodnot, zájmů, sociálních vazbách, rolích plněných ve společnosti. Dalším cílem dokumentární fotografie je zachycení forem komunikace charakteristických pro malé prostředí. Snímky jsou povinny informovat o panující atmosféře.“[59]

[58] U. Michałowska, T. Pospěch, J. Siostrzonek, J. Štreit, Z. Tomaszczuk. Dokumentární fotografie ve fotografických projektech. Galerie Szara, Těšín 2005, str. 50

[59] U. Michałowska, T. Pospěch, J. Siostrzonek, J. Štreit, Z. Tomaszczuk. Dokumentární fotografie ve fotografických projektech. Galerie Szara, Těšín 2005, str. 55

Mezi hlavní metodologické předpoklady patří:

- projekt má dokumentární charakter zakládající se na focení vlastního života osobami postiženými, a s tím související ukazování světa tak, jak ho vidí oni;
- účastníky projektu jsou mentálně postižené osoby, které jsou účastníky terapeutických aktivit v ústavu Matka Boża Uzdrowienie Chorych v Knurowě;
- všechny fotografie jsou vytvořeny postiženými účastníky projektu;
- žádné fotografie vzniklé v průběhu projektu nebudou cenzurovány – s cílem co nejvěrnějšího podání fotografované reality;
- fotografie nejsou zinscenovány;
- proces fotografování se odehrává na pozemku ústavu Matka Boża Uzdrowienie Chorych v Knurowě, v místě pobytu účastníků, v době různorodých kulturních, náboženských, sportovních akcí, a také situacích spojených s životem účastníků projektu;
- doba trvání projektu je neomezená;
- fotografie byly vytvořeny pomocí digitální techniky;
- jde o propagaci uměleckého díla postižených osob;
- představení fotografie jako inovační metody terapie postižených osob;
- ukázka každodenního života a problémů postižených osob;
- integrace postižených osob s prostředím;
- utváření nových schopností postižených osob.

3. Místo a čas konání

Fotografický projekt „Můj svět, moje realita" je realizován od začátku června 2005 na území Střediska Caritas Katolické Arcidiecéze Matka Boża Uzdrowienie Chorych v Knurově a daného města. Ke středisku Matka Boża Uzdrowienie Chorych v Knurově jsou připojena specializovaná pracoviště typu:

- Dílna pracovní terapie – je určena osobám s postižením mentálním a pohybovým
- Střediskový dům svépomoci – pro osoby s nemocemi nervové soustavy
- Dům pro matku a dítě – pro ženy samostatně vychovávající děti, a které jsou ve složité životní situaci
- Noclehárna – pro bezdomovce města Knurowa[60]
- Léčebna dlouhodobě nemocných – určena osobám starším a v pokročilém věku

Do střediska denně přichází a využívá různé formy pomoci přibližně 150 postižených osob, bezdomovců, starších a potřebných pomoci.

Středisko kromě péče spojené s rehabilitací, terapií, pomocí postiženým osobám vede uměleckou činnost vycházející z pořádaných terapeutických skupin. Projevem této činnosti jsou výstavy a jarmarky uměleckých prací a předmětů vytvořených v rámci zájmových kroužků. Nejčastěji jsou prezentace uspořádány v době výstav, soutěží, karnevalů a náboženských slavností. Na území střediska působí divadelní skupina „Przyjaciele Sztuki" (Přátelé umění), která pravidelně pořádá divadelní představení, a jejímiž herci jsou postižené osoby účastnící se terapeutických sezení. Tato skupina získala několik vyznamenání a ocenění na regionálních i celostátních přehlídkách amatérských divadelních

[60] Informator 2005 – Nakladatelství Caritas Katovické Arcidiecéze, Katovice 2005, str. 50

spolků. Mezi novými formami terapie se objevil fotografický kroužek, který po určité době přinesl ovoce v podobě vzniku fotografického projektu „Můj svět, moje realita". Ústav je situován na území města Knurowa, jež se nachází na jihu Polska ve Slezském kraji, na okraji největší městsko-průmyslové aglomerace – katovické. Administrativně Knurów patří do glivického okresu a patří do sféry Rybnického uhelného regionu. Město společně s městskými obvody Krywałd a Szczygłowice se rozkládá na ploše 34,2 km^2. Knurów sousedí s Gliwicemi, velkým průmyslovým městem s bohatým vědeckým a technickým pozadím. Poblíž je hlavní město Horního Slezska – Katovice (35 km) a hraniční přechod v Chalupkách, Volný celní prostor (Gliwice) a projektovaná křižovatka dvou nejdelších komunikačních tras (dálnic) v Polsku: A4 (Zgorzelec – Medyka) a A1 (Sever – Jih).[61] Velkými kulturními středisky spojenými s fotografií, nacházejícími se v blízkém sousedství Knurowa jsou:

- Gliwice, kde působí sdružení Gliwický dům fotografie zabývající se propagací a prezentacemi fotografií, a Muzeum Města Gliwice – „Vila Caro", která kromě mnoha různých výstav prezentuje také fotografie,
- Rybnik, kde na území objektů Nadace Elektrárny Rybnik působí galerie prezentující fotografie a již 4 roky hostí Rybnický festival fotografie
- Katovice, kde se nachází sídlo, a také galerie slezského zastoupení ZPAF, a galerie fotografie „Pusta" (Prázdná) v Hornoslezském kulturním centru. Na území Knurowa se nenachází žádná galerie, pouze v místním Klubu kultury „Sztukateria" vedeném Centrem kultury v Knurowě, se nepravidelně konají výstavy, v tom také výstavy fotografické. Na území Knurowa působí Knurowská fotografická skupina,

[61] Virtuální Knurów – http://knurow.koti.com.pl/hist_r1.htm

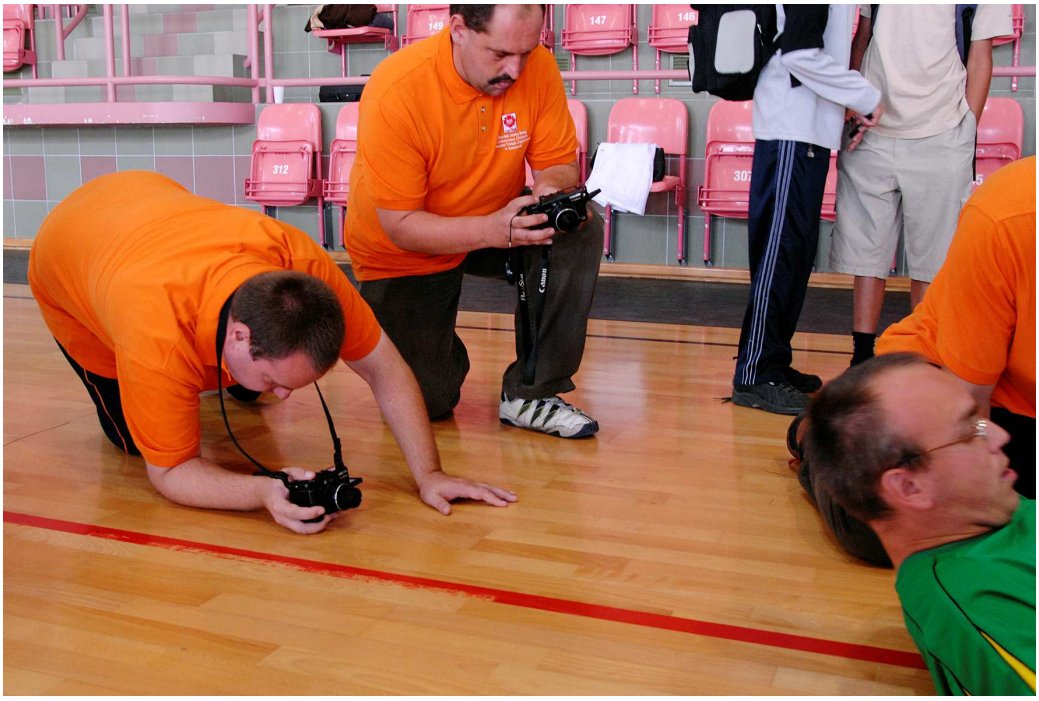

Účastníci projektu při práci

která shromažďuje milovníky fotografie. V Knurowě působí také 4 fotografické ateliéry, které poskytují služby z oblasti portrétové fotografie, svatební, příležitostné fotografie, a také vyvolávaní snímků v minilabech.

4. Účastníci projektu

Účastníky projektu jsou klienti Střediska Ośrodka Matka Boża Uzdrowienie Chorych v Knurowě. Po celou dobu trvání projektu se přednášek účastnilo 20 postižených lidí, z toho však nejaktivnějšími byli:

- Damian Cięciek,
- Michał Hein,
- Antoni Klon,
- Jacek Krzemiński,
- Robert Mioduszewski,
- Henryk Pawełczyk,
- Krzysztof Piszczelok,
- Janusz Przyklenk,
- Adam Sadlak,
- Marek Skrzypek,
- Krzysztof Wyszyński

Účastníci projektu při práci

5. Tým pedagogů spolupracujících na projektu

Mezi osoby bezprostředně spolupracující z projektem patřili: Arkadiusz Gola, dobrovolník – fotoreportér deníku „Dziennik Zachodni", nositel ocenění mnoha polských soutěží novinářské fotografie, mezi jinými Polské novinářské fotografie v letech 1998 a 2003, BZ WBK Pressfoto v letech 2005 a 2006, Newsreportáže 2003, Slezské novinářské fotografie v letech 2004, 2005, 2006, stipendista Hejtmana Slezského Vojvodství v oblasti kultury v roce 2007, novinář roku deníku „Dziennik Zachodni" 2003, student Institutu tvůrčí fotografie v Opavě.

Marcin Liberski, dobrovolník, absolvent Institutu tvůrčí fotografie v Opavě – učitel ve Zespole Szkół Technicznych i Ogólnokształcących nr 3 Spolku Technických a Všeobecně-vzdělávacích Škol č. 3 v Katovicích.

Stanisław Heyda, dobrovolník, student Institutu tvůrčí fotografie v Opavě, nositel 1. ceny Soutěže polské novinářské fotografie v roce 2006

Maria Kaszek, zaměstnanec ústavu – magistr pedagogiky se specializací – společensko-kulturní animace a arteterapie

Sylwestr Kłosowski, zaměstnanec ústavu – magistr pedagogiky se specializací na resocializaci

Krzysztof Gołuch, zaměstnanec střediska – magistr pedagogiky se specializací – pečovatelsko-výchovná pedagogika – doktorandské studium z oblasti vedení pracovišť sociální pomoci, student Institutu tvůrčí fotografie v Opavě.

Na různých dalších druzích aktivit, stejně jako na záležitostech spojených s projektem se podíleli i jiní pracovníci střediska. Jednalo se o záležitosti spojené s dopravou účastníků na výstavy, přípravu výstav, banketů, multimediálních prezentací a účetní záležitosti.

6. Technické pozadí

V průběhu realizace projektu postižení fotografové denně používali 2 digitální fotoaparáty Canon Power Shot G5 s rozlišením 5.0 Mpx s ohniskovou vzdáleností f 7.2 – 28.8 mm, světelností 1:2.0–3.0. Snímky byly zaznamenávány ve formátu RAW a pak pomocí programu Adobe Photoshop transponovány do formátu jpg. Účastníci měli k dispozici:

- místnost k individuálním setkáním,
- místnost s výpočetní technikou vybavenou 6 počítači s přístupem na internet,
- foto tiskárnu Epson R2400 formátu A3+,
- notebook Asus AH 2500,
- multimediální projektor Epson EMP-X3 sloužící k předvádění multimediálních prezentací,
- 2 foto tiskárny Epson R2000 formátu A4.

V

6. Charakteristika účastníků projektu

Cílem této kapitoly je popis jednotlivých účastníků fotografického projektu. Chtěl bych vám představit autory snímků jako obyčejné lidi a zároveň charakterizovat jejich fotografie, které vznikly v průběhu realizace projektu.

Účastníci projektu

Klon Antoni

Narozený 11. listopadu 1977 (30 let), se účastní semináře skupiny pracovní terapie již 8 let. Je mužem fyzicky zdatným, klidným, pomalým, zajímajícím se o problémy jiných, avšak je zatížen značným stupněm mentálního postižení. Společně se svým bratrem Mariuszem tvoří výjimečně emocionální, sourozenecky spojenou nerozlučnou dvojici. Antoni Klon je každodenním průvodcem svého méně zdatného bratra. Jeho bratr je postižený více a o projekt neprojevil žádný zájem. Antoni Klon se velmi rád účastní různých sportovních a kulturních akcí. Je výtvarně nadaný a rád se zúčastňuje různých malířských, grafických a kreslířských kroužků. Je komunikativní, v projevu používá malé množství slov. I přes své postižení si dokáže poradit s činnostmi každodenního života. Projektu se účastnil od jeho samého začátku. Sám nabídl svoji účast ve fotografickém semináři. Často v různých rozhovorech vyprávěl a opakoval, že je připravený fotografovat. Již několik let vlastní malý kompaktní fotoaparát, kterým fotografuje různé oslavy, hry, sportovní i rodinné akce. Vytvořené fotografie jsou spíše upomínkové a zvěčnil na nich své kamarády a kamarádky.

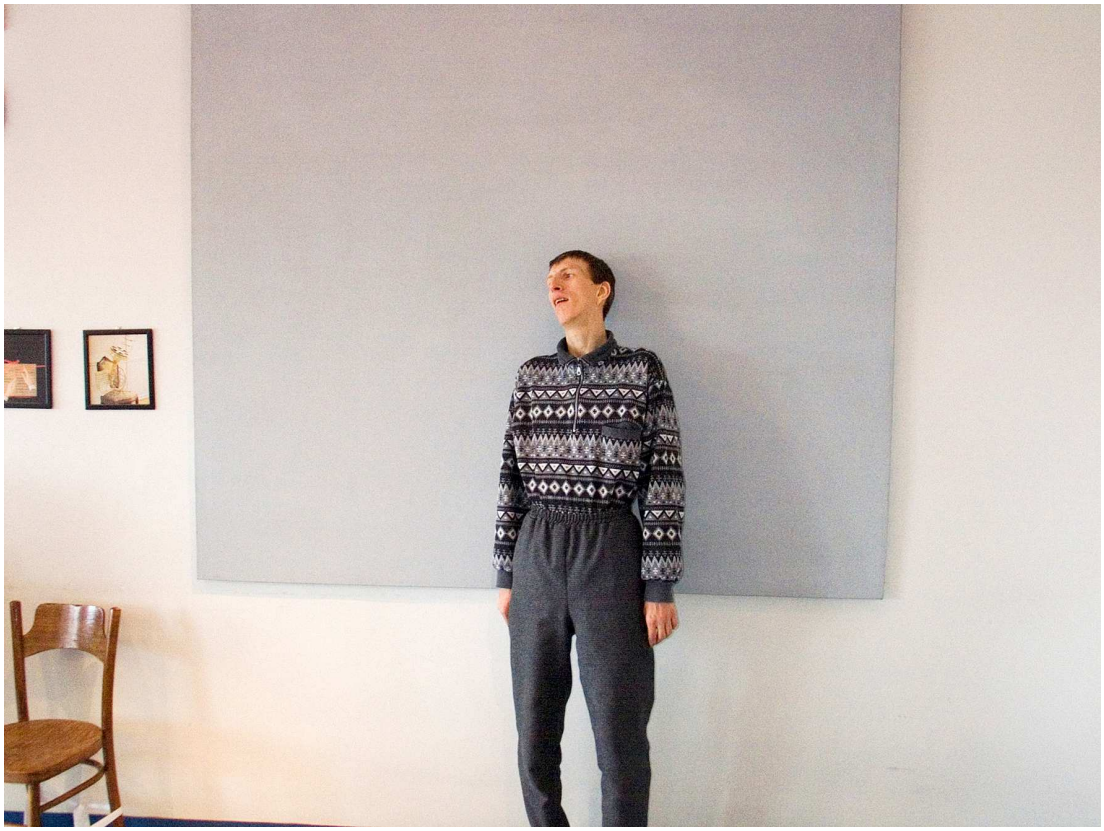

V průběhu trvání projektu si za našetřené peníze koupil kompaktní digitální fotoaparát.

Na jeho snímcích si můžeme povšimnout určité rezervovanosti vůči fotografovaným situacím. Fotografuje spíše situace všedního života, aniž by se pokusil přiblížit k fotografované realitě. Vždy je odsunut do tzv. „bezpečné vzdálenosti", nevstupuje do interakce s osobou, která je na fotografiích. Vytvořil sotva pár portrétů, na kterých osoby nenavazují kontakt s fotografujícím. K častým chybám patří problém s rozostřením vytvořených snímků. Velmi rád se účastní setkání semináře, kde motivuje ostatní kamarády.

Piszczelok Krzysztof

narozen 7. července 1976 (31 let), se semináře skupiny pracovní terapie účastní od samého začátku existence ústavu. Má mentální postižení středního stupně, je fyzicky zdatný. Mezi jeho oblíbené činnosti patří fotbal, fandění při sportovních utkáních, poslouchání hudby, sbírání hudby na různých nosičích (LP, MC), a také sběr plakátů se sportovní a hudební tématikou. Jeho temperament je spíše klidnější, lehce pomalý, Krzysztof je pohodovější povahy. Je v dobrém vztahu s ostatními účastníky terapeutických kroužků. Ve skupině je oblíben a ostatními akceptován. Díky svým sportovním zájmům se velmi rád účastní nejrůznějších sportovních a pohybových aktivit. Doposud nevlastnil svůj fotoaparát. Fotografického semináře se účastnil velmi intenzivně.

Pan Piszczelok je jedním z aktivnějších účastníků projektu – na vytvořených snímcích je znatelná velká intuice. Mezi jeho snímky dominují portréty, na kterých je viditelná velmi dobrá spolupráce s fotografovanou osobou. Osoby na snímcích hledí přímo do objektivu, přičemž je patrná jejich velká důvěra a upřímnost. Kompozice jsou čisté, bez zbytečných objektů nebo detailů v prvním nebo druhém plánu. Fotografie jsou čisté a ostré. Z velkého množství zajímavých snímků můžeme vyzdvihnout snímky zachycující část okna, kde v popředí vidíme kartónového andělíčka visícího na okenní klice, kdežto v pozadí vidíme syrovou podzimní slezskou krajinku s železničními kolejemi, podivnými budovami a dvě nepříliš velké postavy doplňující záběr. Autor nám intuitivním způsobem představuje dva světy: vnitřní, který nám připomíná teplo a bezpečí, a venkovní smutný, zimní, šedý a nezajímavý.

Krzemiński Jacek

narozen 20. května 1969 (38 let). Již 7 let se účastní semináře skupiny pracovní terapie. Jeho oblíbenými činnostmi jsou domácí práce, např. vaření a příprava jednoduchých pokrmů. Pan Jacek má střední stupeň mentálního postižení, je plně fyzicky zdatný. Je obyvatelem Domova sociální pomoci v Kuźni Nieborovské (Dom Pomocy Społecznej), odkud na rehabilitaci denně samostatně dojíždí pomocí městské hromadné dopravy. Je klidnější povahy, nekonfliktní a ve skupině akceptovaný. Dokáže si sám poradit, je schopen sám vlakem cestovat na odlehlá místa v Polsku. Čte s pochopením textu.

Do projektu vstoupil poměrně pozdě s velkou nedůvěrou ve vlastní síly. Jeho fotografie jsou charakteristické strachem z bližšího přístupu k situaci. Fotografuje aktuální situace, bez ambicí na

vytvoření bližšího portrétu. Postupně v rámci získávání fotografických dovedností a pokořováním nedostatku sebedůvěry se jeho fotografie stávaly stále lepšími. Má problém s udržením ostrosti při vytváření snímků. Jako jeden z mála fotil v místě svého bydliště, v Domově sociální pomoci. Tato situace na něj udělala velký dojem a pomohla mu uvěřit vlastním schopnostem. Jeden z nejlepších snímků je fotografie, která vznikla v průběhu fotografování ve vlastním místě bydliště, Domově sociální pomoci v Kuźni Nieborovské. Fotografie ukazuje jednoho obyvatele téhož domova, který v klubovně zalévá květiny a v pozadí je na stěně nalepená tapeta s idylickým motivem, který představuje ideální mořské pobřeží. Na první pohled máme dojem, že muž zalévající květiny je na nějakém balkóně s výhledem na mořské pobřeží, ale je to pouze přelud a náhražka reality. Stejně tak je život v Domově sociální pomoci náhražkou opravdového rodinného domova.

Hein Michał

narozen 9. února 1974 (33 let). V semináři skupiny pracovní terapie působí již 13 let. Jeho oblíbenou činností jsou práce spojené s jednoduchou manuální činností a různorodé hry a pohybové aktivity. Má klidnou povahu s tendencí k hyperaktivnímu chování a hlasitému chování ve skupině. Michał Hein má střední stupeň mentální retardace s menší fyzickou dysfunkcí pravé ruky a nohy, která ho však neomezuje při úkonech každodenního života. Jeden z mála účastníků projektu, který dokáže číst s pochopením textu a v určité míře se dokáže orientovat v menu digitálního fotoaparátu. Je neobyčejně živou osobou, hlasitou, vyžadující pozornost jiných. Na jeho fotografiích se často ukazuje pohybová neostrost a rozmazání, což je způsobeno jeho expresívním temperamentem. Fotografuje zejména situace každodenního života svých kamarádů

na aktivitách v ústavu nebo v průběhu společné zábavy. Mezi snímky vytvořenými Michałem Heinem můžeme najít také portréty, které jsou charakteristické silným rozmazáním a neostrostí.

Mezi nejzajímavější fotografie můžeme zařadit snímek, vytvořený pro jednu z instruktorek v ústavu, která dělá tzv. „holubičku", tedy stojí na jedné noze s roztaženými pažemi. Jedna z novinářek píšících o projektu na něj použila pojem „specialista na expresi"[62]. Z fotografie můžeme vyčíst, že fotograf má velmi dobrý a bezprostřední kontakt s fotografovanou osobou a velkou důvěru.

[62] A. Minorczyk-Cichy: „Dziennik Zachodni" , č. 11, „Taki jest ich świat" (Takový je jejich svět) – 13.1.2006

Przyklenk Janusz

narozen 14. května 1965 (42 let), semináře skupiny pracovní terapie se účastní již 12 let. Má mentální postižení lehkého stupně a je plně fyzicky zdatný. Mezi jeho koníčky patří činnosti spojené s jednoduchými domácími pracemi, dále technické a sportovní činnosti. Vášní pana Przyklenka je populární hudba 60., 70. a 80. let, kterou velmi rád poslouchá, a její sbírání v podobě vinylových desek, CD a MF kazet. I přesto, že nedokáže číst, orientuje se výborně v anglických názvech skupin a jejich interpretů. Je velmi zdatný a dokáže si dobře poradit s mnohými činnostmi každodenního života, je samostatný, má klidnou povahu se sklonem ke sporadickému impulsivnímu chování. Velmi dobře pracuje ve skupině, kde je oblíbený u jiných účastníků i u personálu.

Fotografického semináře se účastnil od samého začátku, angažuje se velmi aktivně a motivuje ostatní k práci. Hlavním tématem jeho zájmu byly situace spojené s každodenním životem a portrét. Portréty realizované panem Przyklenkem jsou charakteristické bezprostřední spoluprácí a kontaktem s fotografovanou osobou. Lidé se z fotografií dívají klidně, bez jakýchkoliv obav. Kompozice je lehce rozechvělá a na první i podrobnější pohled jsou snímky čisté, bez zbytečných rušících prvků. Velkým úspěchem bylo zveřejnění jednoho snímku v místních novinách „Przegląd Lokalny" jako ilustrace k článku o dopravních bezpečnostních vestách. K fotografiím každodenního života však přistupuje s velkou otevřeností, pozorujíc tak situace a události pro člověka z venku běžně nepostřehnutelné. Mezi jedny z nejzajímavějších snímků můžeme zařadit snímek představující banální situaci v průběhu běžných všednodenních činností, kdy postižená dvojice, chlapec a dívka, se ve spontánním gestu drží za ruce. Pozitivní emoce předané v této scéně ukazují velkou empatii a intuici fotografa.

Mioduszewski Robert

narozen 8. června 1980 (27 let). Seminář skupiny pracovní terapie navštěvuje 3 roky. Pan Mioduszewski je člověkem velmi nenápadným, klidným, melancholicky naladěným. Velmi dobře pracuje ve skupině, kde je oblíben a akceptován. Mezi jeho zájmy patří kulturistika a zápasnické sporty. Pan Mioduszewski má mentální postižení středního stupně a je plně fyzicky zdatný. Dobře se orientuje v čase a prostoru. Na rehabilitační semináře dochází ambulantně a využívá k tomu prostředky hromadné dopravy. Dokáže číst s porozuměním textu. Do fotografického semináře se přihlásil sám a pracoval s velkým nasazením, často sám navrhoval fotografická témata. Bylo očividné, že účast ve fotografickém semináři je pro něj velkou výzvou a uznáním. Pod vlivem zájmu si společně s rodiči koupil kompaktní digitální fotoaparát, kterým sám

fotografoval své kamarády a kamarádky na výletech a různých jiných kulturních a sportovních akcích. Jeho oblíbenými tématy jsou situace každodenního života, portrét a zátiší. I přes tuto různorodost je na jeho práci viditelné, že se nejlépe cítí v portrétní fotografii. Můžeme si všimnout schopnosti navázat kontakt s fotografovanou osobou a dokonce jí vsugerovat určité chování, např. správné postavení nebo pózování s vlastní výtvarnou prací. Dokáže velmi dobře obsluhovat fotoaparát a jeho snímky jsou ostré. Mezi nejzajímavější práce můžeme zařadit portrét kamarádky z ústavu, která sedí za stolem a ukazuje své dílo, které vytvořila v průběhu semináře. Fotografie má emocionální teplou náladu a svým projevem je jednoduchá a upřímná.

Wyszyński Krzysztof

narozen 11. ledna 1977 (30 let). Seminář skupiny pracovní terapie navštěvuje již 11 let. Pan Wyszyński má mentální postižení středního stupně, je fyzicky dobře zdatný a pohybuje se samostatně. Mezi jeho zájmy patří jednoduché technické práce, které vykonává mechanickým způsobem bez většího zaujetí. Jeho vášní jsou hodinky, jichž má celou sbírku a stále hledá nové. Ve skupině je akceptován v souvislosti se svým postižením. Ne zcela se mu daří komunikovat se svými kamarády a kamarádkami. Dokáže číst s porozuměním textu a počítat. Fotografický seminář navštěvuje od samého začátku, fotí však bez větší angažovanosti.

Mezi pracemi pana Wyszyńského najdeme spíše tzv. zátiší a portrétové fotografie, které vytváří velmi rád. Většinou fotografuje oblíbené lidi, se kterými se nejčastěji stýká. Mezi nejzajímavější

práce patří tři portréty jeho kamarádů, které byly vytvořeny na maškarním plese. Snímky autentickým způsobem navozují atmosféru radosti a zábavy zachycených.

Skrzypek Marek

narozen 23. ledna 1970 (37 let). Seminář skupiny pracovní terapie navštěvuje 4 roky. Bydlí v Domově sociální péče v Kuźni Nieborowské, odkud denně samostatně dojíždí hromadnou dopravou na rehabilitační semináře. Má mentální postižení středního stupně s lehkou ochablostí levé nohy, která mu nepřekáží při každodenních činnostech. Je člověkem klidné a mírné povahy. Dobře spolupracuje ve skupině, lehce navazuje kontakty s jinými účastníky. Dokáže si s malou pomocí ošetřovatelů a terapeutů sám zařizovat osobní záležitosti. Je členem divadelní skupiny „Přátelé umění" („Przyjaciele sztuki"), kde mj. hrál roli ševce Dratewki. Ve fotografickém semináři působil jako první, ještě před zahájením projektu. Byl účastníkem malířsko-fotografického zasedání „Barwy śląska" (Barvy Slezska) ve Slezské Rudě. S iniciativou focení

přicházel často sám a sám také navrhoval různé okruhy témat. Fotografoval své bydliště – Dům sociální pomoci v Kuźni Nieborovské. V jeho fotografiích můžeme najít všechna hlavní fotografická témata, kolem kterých se shromažďovali účastníci projektu: portrét, reportáž a zátiší.

Mezi nejzajímavější snímky můžeme zařadit fotografii zachycující práce v dílně domácích prací při umývání nádobí po jídle. Jeden z mužů spontánním gestem zvedá velký hrnec ukazujíc tak ovoce své práce. Autor projevil velkou všímavost a schopnost vyjmutí scény ze všeobecného chaosu vládnoucího v místnosti. Povedlo se mu také zachytit atmosféru zmatku a radost panující na semináři.

Pawełczyk Henryk

narozen 6. února 1962 (45 let). Seminář skupiny pracovní terapie navštěvuje již 12 let. Má mentální postižení lehkého stupně a také fyzické postižení – chybí mu levá ruka a má protézu levé nohy. Mezi jeho oblíbené zájmy patří péče o zvířata a rostliny a také semináře v počítačové pracovně. Je člověkem klidným, nenápadným, oblíbeným a akceptovaným ve skupině. I přes chybějící ruku a protézu nohy si umí dobře poradit s činnostmi každodenního života. Velmi dobře se orientuje v terénu, v dopravních prostředcích se pohybuje samostatně. Do fotografického semináře se přihlásil sám, je iniciativní a přichází s vlastními nápady. Oblíbeným fotografickým tématem Henryka Pawełczyka je portrét. Jeho snímky jsou ostré i přes to, že fotoaparát může obsluhovat jen jednou rukou. Mezi nejzajímavější

snímky patří portrét jedné z terapeutek, která ve výmluvném gestu ukazuje své ruce špinavé od barvy. Autorovi se podařil nevšední záběr a nápaditost při výběru scény.

Cięciek Damian

narozen 22. dubna 1976 (31 let). Seminář skupiny pracovní terapie navštěvuje již 12 let. Má mentální postižení středního stupně a je fyzicky zdatný. Mezi zájmy Damiana Ciężka patří práce spojené s jednoduchými činnostmi v domácnosti, a také s péčí o rostliny. Velkou radostí a spokojeností jsou pro něho výtvarné práce. Je člověkem klidným, kontaktním a velmi dobře spolupracujícím ve skupině. Projektu se účastní od samého začátku. Mezi jeho nejzajímavější snímky patří fotografie, které vytvořil v průběhu slavností a různých radovánek. Jednou z nejpůsobivějších fotografií je portrét jedné z žen na maškarním plese. Snímek jednoduchým a upřímným způsobem ukazuje atmosféru vzniklé scény.

AMERICA
2.00
2.00

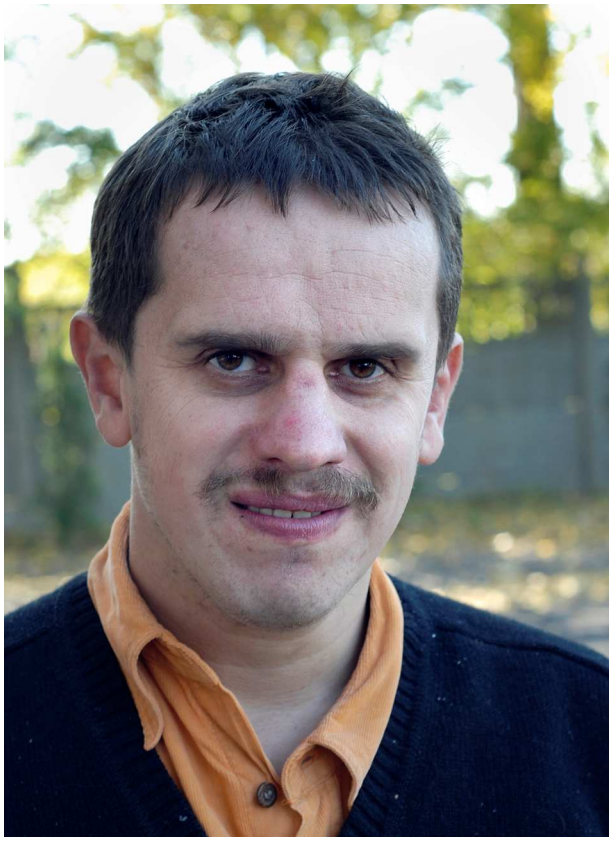

Sadlak Adam

narozen 4. května 1975 (32 let). Seminář skupiny pracovní terapie navštěvuje již 12 let. Má mentální postižení středního stupně, je fyzicky zdatný. Mezi oblíbené činnosti pana Sadlaka patří práce spojené s péčí o zvířata. Kontakt se zvířaty má moc rád, vyvolává v něm příjemné pocity a vytváří hodně pozitivních emocí. Je člověkem stahujícím se do ústraní, neúčastní se aktivit skupiny. Nerad se zúčastňuje společných seminářů, má problém navazovat interpersonální kontakty, mluví potichu a nesrozumitelně. Je člověkem, který má s ohledem na své postižení největší problém s vytvořením fotografií a obsluhou fotoaparátu. Při prohlížení časopisů a fotoalb má nejraději snímky, na kterých jsou zvířata. Fotografického semináře se účastnil sporadicky, ne vždy projevoval zájem o fotografování. Přesto vytvořil několik snímků, z nichž jeden

byl dokonce umístěn na plakátě a katalogu propagujícím celý projekt. Jde o autoportrét, který vznikl vyfotografováním vlastního odrazu v zrcadle.

VI

Závěr

Déle než půldruhého roku jedenáct postižených klientů fotografovalo svůj vlastní život. Celou dobu museli tito fotografové zdolávat nejen zdravotní omezení, ale také psychicko-fyzické překážky, např. nesmělost, strach z veřejného vystupování, nedůvěru ve vlastní síly. Pro mnoho z nich se to, co na začátku bylo jen zábavou, později změnilo na hobby nebo dlouhodobější záliba. Skupině postižených fotografů se díky vnitřní síle snímků povedlo přesvědčit diváky, že „postižení lidé nejsou jen osobami s psycho-fyzickými mentálním a tělesným omezeními, ale hlavně lidé, kteří milují a chtějí být šťastnými."[63] Vytvořený fotografický dokument udělal na diváky velký dojem, což dokazují titulky novinových článků, které se objevily v souvislosti s tímto projektem: „Widzieć by zrozumieć" (Vidět, a pochopit).[64] „Postižení z Knurova ukazují sebe sama bez zkrášlování a stereotypů. Takový je jejich svět"[65], „Postižení fotografové ukazují svůj život bez příkras a stereotypů. Jsme stejní"[66], „Ukážu ti, kým jsem doopravdy"[67]. Ve výše zmíněných článcích nenajdeme slova lítosti nebo soucitu charakteristická pro tento typ témat. Spíše úctu a uznání pro prezentované fotografie a jejich autory.

Fotografický projekt „Můj svět, moje realita" byl sociologickým záznamem dané doby. Zdokumentoval fragment

[63] Katalog výstavy „Můj svět, moje realita", Knurów, 2006
[64] M. Modzelewski: Przegląd Lokalny. Knurów, 26.1.2006
[65] A. Minorczyk-Cichy: Dziennik Zachodni, Katovice 13.1.2006
[66] A. Minorczyk-Cichy: Dziennik Zachodni, Katovice 5.10.2006
[67] J. Drzymała: Gość Niedzielny, Katovice. 2007

reality, která pro průměrného občana Polska není kdykoliv dostupná. Realita se stává natolik objevná, že hrdiny jsou zároveň její autoři. Dochází zde k určitému sobě vlastnímu spojení: každý může být autorem, každý může být hrdinou. Tento typ vztahu ve velké míře ovlivňuje důvěryhodnost a autenticitu nabízeného pohledu. V tomto případě to potvrzují slova Roberta Capy: „Pokud tvé snímky nejsou dost dobré, tak nejsi dostatečně blízko". V případě našeho projektu se potvrdila tato myšlenka, že jsem dostatečně blízko, jsem dokonce v samém centru dění. Stejným způsobem se může vyjadřovat každý z postižených fotografů daného projektu. Jestli se prostřednictvím tohoto intelektuálního výkonu postižení stali velkými fotografy? To určitě ne. Protože právě oni se stali soudci ve vlastní věci. Předem Spontánním způsobem vytvořili příběh, kterou nafotografovali jako nejreálnější a nejlepší hrdinové a autoři zároveň.

VII

Kalendář významných událostí v projektu

01.09.2005	zahájení projektu „Můj svět, moje realita”,
20.09.2005	fotografování během integračního pikniku sdružení Tęcza v Zabrzu,
30.09.2005	fotografování během 3. Pouti postižených v Krakově Łagiewnikách,
15.01.2006	fotografování během přehlídky uměleckých a divadelních souborů města Knurów – „ V Wspólne Kolędowanie ”,
03.03.2006	první veřejná multimediální prezentace v Ústavu M. B. Uzdrowienie Chorych v Knurowie,
24.03.2006	multimediální prezentace projektu během zahájení 3. Rybnického festivalu fotografie v Rybniku,
25.04.2006	multimediální prezentace ve Slezském fotografickém sdružení – Katovice,
15.05.2006	fotografování během přehlídky uměleckých a divadelních souborů města Knurów „ V Wspólne Kolędowanie”,
13.05.2006	účast na malířsko-fotografickém plenéru „Barwy Śląska I ” ve Slezské Rudě – Kochłowicích,
23.05.2006	fotografování během Olympiády radosti ve Slezské Rudě
24.05.2006	fotografování během 3. Divadelních setkání v Knurowě,

08.06.2006	fotografování během 1. Integračních setkání na Gymnáziu č. 2 v Knurowě.
10.06.2006	fotografování během Integrační slavnosti organizované Domem sociální péče v Kuźni Nieborowské,
15.06.2006	fotografování během Slavnosti neziskových organizací v Knurowě,
15.09.2006	účast na posoutěžní výstavě 1. Krajské fotografické soutěže v Chybie,
20.09.2006	fotografování během výletu účastníků z Ústavu M. B. Uzdrowienie Chorych do Vratislavi,
25.09.2006	fotografování během Integračně-sportovních slavností „Powitanie Jesieni" organizované Ústavem M. B. Uzdrowienie Chorych,
05.10.2006	fotografování během 3. Slezského integračně-sportovního pikniku postižených osob v Zabrzi,
08.12.2006	otevření výstavy v Klubu regionální kultury „Sztukateria" v Knurově,
19.12.2006	multimediální prezentace v Klubu „Gama" během konference nazvané „Zapobieganie marginalizacji osób niepełnosprawnych. Praca dla upośledzonego" (Předcházení marginalizace postižených osob. Práce pro postižené) v Knurowě,
23.03.2007	prezentace výstavy během 4. Rybnického festivalu fotografie – Rybnik,
15.05.2007	účast na malířsko-fotografickém plenéru „Barwy Śląska II" ve Slezské Rudě,
20.06.2007	výstava v Ústavu M. B. Uzdrowienie Chorych v Knurowě,
08.01.2007	fotografování během 4. Integračního setkání Teatralnych v Knurowě,

VIII

Ohlasy v tisku

"Spatřit a tak pochopit" – „Przegląd Lokalny"

Modzelewski Maciej, 26.01.2006

Zobaczyć, by zrozumieć

człowieka drugiemu człowiekowi, jak również wytłumaczenie człowiekowi samego siebie. Jest to najbardziej skomplikowana rzecz na ziemi" – słowa światowej sławy fotografa Edwarda Steichena są dewizą Krzysztofa Gołucha i Marcina Liberskiego.

Oglądając zdjęcia bądź filmy pokazujące życie niepełnosprawnych, patrzymy na takie osoby oczami autorów – ludzi w pełni sprawnych. Nie dowiemy się w ten sposób, jak siebie nawzajem widzą sami „sprawni inaczej". Postanowili to sprawdzić dwaj fotograficy, pracujący z niepełnosprawnymi w Knurowie.

Foto: Krzysztof Piszczelok

Marcin Liberski i Krzysztof Gołuch od kilku miesięcy prowadzą projekt pt. „Mój świat – moja rzeczywistość". W jego ramach niepełnosprawni z Warsztatów Terapii Zajęciowej Ośrodka Matki Bożej Uzdrowienia Chorych knurowskiej Caritas fotografują swoje otoczenie i siebie nawzajem. Na razie ograniczają się do terenu ośrodka, ale w przyszłości projekt przewiduje wyjście na zewnątrz – do ich domów i środowisk. - *Głównym celem projektu jest ukazanie świata oraz życia codziennego osób niepełnosprawnych ich „własnymi oczyma". Bardzo często osoby niepełnosprawne pokazywane są przez innych, przeważnie przez ludzi będących osobami pełnosprawnymi, mających własny sposób widzenia problemu środowiska niepełnosprawnych, różne stereotypy, powielane sposoby myślenia, tradycje społeczne. Te sposoby widzenia nie zawsze zgodne są z tzw. prawdą obiektywną czy też prawdą uważaną za adekwatną przez osoby niepełnosprawne* – przekonuje Krzysztof Gołuch, pomysłodawca projektu. - *Innowacyjnym punktem projektu będzie założenie, że to właśnie osoby niepełnosprawne będą pokazywały nam swoje życie poprzez wykonane fotografie. To one będą twórcami obrazu, który przedstawi ich życie codzienne, widzenie świata, zarówno osób niepełnosprawnych jak i tzw. pełnosprawnych.*

Obaj fotograficy, na co dzień pracujący w knurowskim ośrodku, studiują w Instytucie Twórczej Fotografii Uniwersytetu Śląskiego w Opawie. Krzysztof Gołuch planuje napisanie na bazie tego projektu swojej pracy dyplomowej. Jednak, jak obaj podkreślają, najważniejsze są korzyści, które projekt przyniesie ich podopiecznym. – *Oni kształtują swoją wrażliwość estetyczną. Taki człowiek czasem przez cały dzień powie dwa zdania, więc jest szansa, że powie coś więcej za pomocą fotografii* – uważa Marcin Liberski. – *Poza tym fotografia jest fajną przygodą i oni lubią się fotografować.*

Obecnie zdjęcia robi ośmiu podopiecznych Warsztatów Terapii Zajęciowej. Używają aparatu cyfrowego, dzięki czemu od raz mogą zobaczyć efekty swojej pracy. Liberski i Gołuch planują zorganizowanie wystawy ich prac oraz wydanie albumu. – *Chcemy, żeby pozostało po tym coś trwałego* – mówi Liberski.

mod

Foto: Marek Skrzypek

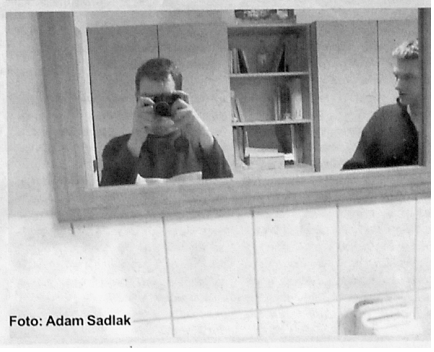

Foto: Adam Sadlak

Při sledování fotografií nebo filmů zachycujících život postižených se díváme na tyto osoby očima autorů – lidí úplně normálních. Nedozvíme se však, jak sami sebe vidí „myslící jinak". Tento pohled se nám pokusili zprostředkovat dva fotografové, pracující s postiženými v Knurowě.

Marcin Liberski a Krzysztof Gołuch již několik měsíců vedou projekt nazvaný „Mój świat – moja rzeczywistość". V jeho rámci se postižení z ústavu Matki Bożej Uzdrowienia Chorych, patřícího knurowské Caritas, fotografují navzájem mezi sebou a pořizují snímky svého okolí. Prozatím se omezují jen na prostory svého ústavu, ale v budoucnosti se předpokládá rozšíření projektu i na „svět venku" – do svých domovů i jinam. Hlavním cílem projektu je ukázat svět a každodenní život postižených osob prostřednictvím jejich „vlastních očí". Postižené osoby jsou velmi často zachycovány jinými, převážně naprosto zdravými, majícími vlastní způsob nahlížení na problémy v prostředí postižených, různé stereotypy, přebírané předsudky, společenské tradice. Tyto způsoby nazírání nejsou vždy úplně shodné s tzv. objektivní skutečností nebo pravdou považovanou postiženými za adekvátní. Tvrdí Krzysztof Gołuch, hlavní organizátor projektu. – Největší změnou je předpoklad, že právě postižené osoby nám budou ukazovat svůj život prostřednictvím vytvořených fotografií. To oni budou autory snímků, kterými budou prezentovat svůj každodenní život, nazírání na svět lidí postižených i normálních. Oba fotografové každodenně pracující v knurowském ústavu studují na Institutu tvůrčí fotografie v Opavě. Krzysztof Gołuch plánuje napsáni své diplomové práce právě na toto téma. Oba však zdůrazňují, že největší prospěch přinese tento projekt jejich svěřencům. – Oni zdokonalují své estetické cítění. Takový člověk skoro za celý den řekne dvě věty, je proto šance, že řeknou něco víc svými fotografiemi – říká Marcin

Liberski – kromě toho je pro ně fotografie skvělým dobrodružstvím a sami se rádi fotografují.

V této chvíli fotografuje osm svěřenců. Používají digitální fotoaparát, díky kterému mohou okamžitě spatřit výsledek svého snažení. Liberski a Gołuch plánují zorganizování výstavy jejich prací spolu s vydáním alba. – Chceme, aby po tomto projektu zůstalo něco trvalého – říká Liberski.

„Bravo umělcům!“ – „Przegląd Lokalny”
Modzelewski Maciej, 06.04.2006

www.przegladlokalny.pl

Foto: arch. Caritas

RYBNIK

BRAWA dla artystów

Prezentacja fotografii autorstwa niepełnosprawnych artystów z Knurowa otwarła Rybnicki Festiwal Fotografii. Zdjęcia knurowian zrobiły furorę.

Na prezentację multimedialną złożyły się fotografie wykonane przez podopiecznych Warsztatu Terapii Zajęciowej, działającego w ramach Ośrodka M. B. Uzdrowienie Chorych knurowskiej Caritas. Są to prace powstałe w ramach projektu pt. „Mój świat – moja rzeczywistość”. Od kilku miesięcy prowadzą go wspólnie Krzysztof Gołuch i Marcin Liberski, pracujący w Ośrodku fotograficy. Ideą projektu jest pokazywanie świata niepełnosprawnych przez nich samych. - *Projekt tak się spodobał organizatorom festiwalu, że zaprosili nas. Dostaliśmy duże brawa, a kilku ludzi pytało o możliwość pokazania naszej prezentacji na organizowanych przez nich spotkaniach* – mówi Krzysztof Gołuch.

Na pokazaną podczas otwarcia festiwalu prezentację złożyło się w sumie 71 zdjęć autorstwa ośmiu podopiecznych Ośrodka. Autorzy zdjęć wraz z opiekunami wzięli udział w otwarciu. - *Chłopcy bardzo się cieszyli, bo mogli zaprezentować to, nad czym pracowali ostatnie pół roku. To były jedyne osoby niepełnosprawne, prezentujące tam swój dorobek. Była to możliwość pokazania, że ci ludzie mogą być twórcami, mogą dać coś kulturze* – dodaje Gołuch.

Podczas rybnickiego festiwalu zorganizowanych zostało 14 wystaw indywidualnych i 11 prezentacji multimedialnych. W sumie pokazanych zostało 875 zdjęć. Swoje prace pokazali członkowie 12 klubów fotograficznych z całego Śląska.

mod

Foto: arch. Caritas

Prezentace fotografií, jejichž autoři jsou mentálně postižení z Knurowa zahájila Rybnický festival fotografie. Snímky vyvolaly obrovský aplaus.

Na multimediální prezentaci byly prezentovány fotografie vytvořené svěřenci pracovní terapie ústavu M. B. Uzdrowienie Chorych knurowské Caritas. Jsou to díla vzniklá v rámci projektu nazvaného „Mój świat – moja rzeczywistość“. Již několik měsíců jej organizují Marcin Liberski a Krzysztof Gołuch, fotografové pracující v tomto ústavu. Myšlenkou projektu je představení světa

postižených očima svěřenců. – Projekt se organizátorům festivalu tak zalíbil, že nás přizvali k účasti. Výsledek byl oceněn velkým potleskem a několik lidí se zajímalo o možnost prezentace našich úspěchů na setkáních, která organizují – říká Krzysztof Gołuch.

Na prezentaci promítnuté během zahájení festivalu se podílelo 71 snímků od osmi svěřenců ústavu. Autoři snímků spolu se svými pedagogy se zahájení také zúčastnili. – Kluci se strašně těšili, protože mohli prezentovat to, čemu se poslední půl roku intenzivně věnovali. Svá díla prezentovaly pouze postižené osoby. Byla to jedinečná příležitost jak ukázat, že tito lidé mohou být také tvůrci, mohou kultuře něco nabídnout – dodává Krzysztof Gołuch. Během rybnického festivalu bylo vystaveno 14 individuálních výstav a 11 multimediálních prezentací. Dohromady bylo vystaveno 875 snímků. Svá díla ukázali členové 12 fotoklubů z celého Slezska.

„Postižení z Knurowa se ukazují bez zkrášlení a stereotypů. Takový je jejich svět ” –„Dziennik Zachodni” Aldona Minorczyk-Cichy, 13.01.2006

Z ŻYCIA WZIĘTE
13 stycznia 2006 r.
Dziennik Zachodni nr 11 17
www.naszemiasto.pl

Niepełnosprawni z Knurowa pokazują siebie bez upiększeń i stereotypów

TAKI JEST ICH ŚWIAT

Dzień z życia ośrodka. Autor: Krzysztof Piszczelok.

Fotografia zrobiona przez specjalistę od ekspresji, czyli Michała Heina.

Marek Skrzypek pierwszy zaczął robić zdjęcia.

Portret autorstwa Damiana Cięcka. Damian najchętniej fotografuje kolegów i martwą naturę.

Czas na obiad! Autor Marek Skrzypek rzadko rozstaje się z aparatem.

REPRODUKCJE ZDJĘĆ ARKADIUSZ GOLA

Jak wygląda świat widziany oczami upośledzonych intelektualnie? Na to pytanie próbuje odpowiedzieć Krzysztof Gołuch, zastępca dyrektora Ośrodka Matki Boskiej Uzdrowienia Chorych w Knurowie. Jego ośmiu wychowankom dostało aparat cyfrowy. Fotografują siebie, swoje pasje i życie codzienne. Zdjęcia oddają ich osobowość, charakter. Są wyjątkowe, piękne i... intrygujące.

– Studiuję fotografię. Od kilkunastu lat pracuję z osobami niepełnosprawnymi, a od trzech – tworzę cykl zdjęć o nich. Uzmysłowiłem sobie, że zdjęcia robione przez osoby z zewnątrz pokazują skrajności: albo niepełnosprawnych, którzy świetnie sobie radzą w życiu, pracują, albo osoby zamknięte w ośrodkach, nieszczęśliwe i bezradne. Prawda jak zwykle leży pośrodku, a pokazać mogą ją sami niepełnosprawni – mówi Krzysztof Gołuch.

Dlatego ośmiu podopiecznych pana Krzysztofa zaczęło się wzajemnie fotografować. Wbrew wcześniejszym obawom, że zdjęcia będą nijakie, okazało się, że mężczyźni mają do tego smykałkę. Szybko oswoili się ze sprzętem i w ten sposób zaczęły powstawać niezwykłe obrazy.

Jako pierwszy aparat dostał Marek Skrzypek. To bardzo rzutki i sympatyczny młody chłopak. Początkowo opiekunowie z ośrodka z niedowierzaniem patrzyli na to, co robi. On do projektu podszedł bardzo poważnie i ani na chwilę nie rozstawał się z aparatem. Damian Cięcik fotografuje kolegów i martwą naturę. Uwielbia prace domowe – zajmuje się ogrodem, jest ekspertem w uprawie roślin. Natomiast Michał Hein jest bardzo ruchliwy – prawdziwy dynamit, czasami trudno go poskromić – i jednocześnie bardzo bystry. Dobrze radzi sobie z obsługą aparatu. Jego zdjęcia przeważnie są poruszone, ekspresyjne – tak jak ich autor. Antek Klon to przeciwieństwo Michała. Jest bardzo spokojny, lubi spotykać się z ludźmi i rozmawiać. Robi dużo portretów swoich koleżanek i kolegów. Henio Pawełczyk ma protezę nogi, nie ma jednej ręki. To spokojny chłopak, tak jak jego prace. Krzysiek Piszczelok jest ministrantem. Kocha sport, podobnie jak Janusz Przyklenk. To żywa postać, pasjonat niemieckiej piłki nożnej. Bardzo chętnie współpracuje. Andrzej Sroka jest niemową, ale świetnie słyszy i doskonale kontaktuje się z otoczeniem, które ceni go za uczynność.

– Nasza grupa odniosła już pierwszy sukces. Zdjęcie Janusza Przyklenka zostało opublikowane w naszym lokalnym przeglądzie. Był bardzo dumny. Podobnie jego koledzy. Marzy mi się, by projekt zakończył się zorganizowaniem wystawy w tutejszym klubie i wydaniem albumu – mówi Krzysztof Gołuch.

Pierwsze zdjęcia powstawały w ośrodku. Potem pan Krzysztof zaczął zachęcać podopiecznych, by zabierali aparat do domów i uwieczniali swoich najbliższych, środowisko, w którym żyją. By po prostu pokazali swoje prawdziwe życie: bez upiększeń i stereotypów. I to się udało.

ALDONA MINORCZYK-CICHY

Jak vypadá svět viděný očima mentálně postižených? Na tuto otázku se snaží odpovědět Krzysztof Gołuch, zástupce ředitele ústavu Matki Boskiej Uzdrowienia Chorych v Knurowě. Osm z jeho svěřenců dostalo digitální aparát a fotografují sebe, svoje záliby a všední život. Snímky zachycují jejich osobnost, charakter. Jsou výjimečné, krásné a... vzrušující.

- Studuji fotografii. Již několik let pracuji s postiženými osobami a tři roky pracuji na fotografickém cyklu o nich. Uvědomil jsem si, že snímky vytvořené osobami zevnitř zachycují extrémy: buďto postižené, kteří si v životě vedou skvěle, např. pracují, nebo osoby uzavřené v ústavech, bezmocné a nešťastné. Pravda je jako obvykle někde uprostřed, a ukázat nám ji mohou přímo postižení – říká Krzysztof Gołuch. Proto se osm svěřenců Krzysztofa Gołucha začalo navzájem fotografovat. Původně jsme se obávali, že snímky budou takové nijaké, ale později se ukázalo, že kluci na to mají skvělý trik. Rychle si osvojili techniku a okamžitě začaly vznikat nezvyklé obrazy.

Marek Skrzypek dostal aparát jako první. Je to velmi obratný a sympatický chlapík. Ze začátku se vychovatelé z ústavu jeho počínání sledovali s nedůvěrou. On se do projektu zapojil velmi zodpovědně a ani na chvíli aparát neopustil. Damian Cięiek fotografuje kamarády a zátiší. Oblíbil si domácí práce – věnuje se zahrádce, v pěstování rostlin je přímo expert. No a Michał Hein je velmi dychtivý – opravdový dynamit, občas je těžké jeho energii zvládnout – zároveň je však i velmi bystrý. S obsluhou fotoaparátu si dobře poradil. Jeho snímky jsou převážně rozhýbané a expresivní – stejně jako jejich autor. Antek Klon je přímý opak Michała. Je velmi tichý, rád poznává lidi a povídá si s nimi. Dělá mnoho portrétů svých kamarádek a přátel. Henio Pawełczyk má protézu nohy a nemá jednu ruku. Je to velmi klidný chlapík, a stejná je i jeho práce. Krzysiek Piszczelok je ministrant. Má rád sport, stejně jako Janusz Przyklenk. Je to velmi živý člověk, fanoušek

německého fotbalu. Velmi rád spolupracuje. Andrzej Sroka nemluví, ale dobře slyší a je v dokonalém kontaktu se svým okolím, které velmi oceňuje jeho ochotu.

„Naše skupina získala první úspěch. Snímek Janusze Przyklenka byl otištěn v našem týdeníku „Przegląd lokalny". Byl na to velmi pyšný. Stejně jako jeho kamarádi. Přál bych si, aby byl projekt završen výstavou ve zdejším klubu a aby byl vydán také katalog," říká Krzysztof Gołuch.

První snímky vznikly v ústavu. Později Krzysztof Gołuch začal vybízet své svěřence, aby si půjčovali fotoaparát domů a zachycovali své nejbližší, prostředí ve kterém žijí. Aby nám tak prostě ukázali svůj skutečný život: bez příkras a stereotypů. A to se nám myslím povedlo.

„Knurování na festivalu" - „Przegląd Lokalny"

Paweł Gradek , 29.03.2007

Krzysztof Gołuch se souborem „Střepy života", jeho svěřenci s projektem „Mój świat – moja rzeczywistość" a Knurowská fotografická skupina s úspěchem vystavili svoje díla během 4. Rybnického festivalu fotografie.

„Já a stejně tak i Knurowská fotografická skupina jsme měli tzv. slideshow, neboli multimediální projekci snímků s hudebním doprovodem – říká Krzysztof Gołuch, fotograf a ředitel chráněných dílen v knurowském ústavu Caritas.

Snímky postižených svěřenců Krzysztofa Gołucha zachycující jejich každodenní, skutečný život byly vystavené na rybnické výstavě. Více o autorech a festivalu za týden.

„Ukážu ti, kým jsem doopravdy” – „Gość Niedzielny”

Drzymała Jan, 20.04.2007

Niepełnosprawni fotoamatorzy

Pokażę ci, kim jestem nap rawdę

Jedenastu upośledzonych umysłowo mężczyzn z Knurowa za pomocą aparatów cyfrowych tworzy swoją autobiografię.

Przekraczając próg knurowskiego ośrodka Caritas „Matka Boża Uzdrowienie Chorych”, wkraczam jakby do innego świata. Korytarzem spaceruje kilka osób: niepełnosprawnych, upośledzonych, chorych. Przekraczam granicę, za którą – wydawałoby się – nie może być nic więcej prócz smutku i nieszczęścia. Nic podobnego!

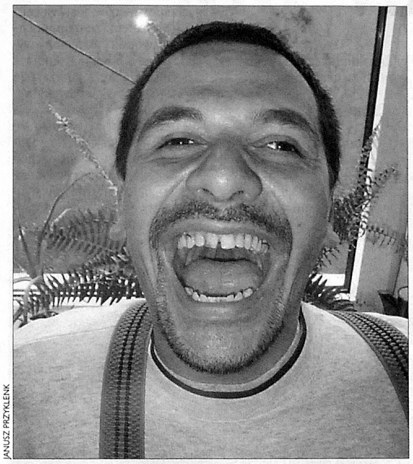

JANUSZ PRZYKLENK

KRZYSZTOF PISZCZELOK

Powyżej: **Zdjęcia Krzysztofa Piszczeloka są ciepłe, zaskakują niepowtarzalną atmosferą intymności**

Z lewej: **Portret to ulubiona forma niepełnosprawnych fotoamatorów**

Mój świat, moja rzeczywistość

– Autorami fotografii o osobach niepełnosprawnych, są zazwyczaj ludzie spoza tego kręgu. Ich fotografie koncentrują się głównie na niepełnosprawności. Są jednostronne, ponieważ zawsze stanowią głos „z zewnątrz” – mówi Krzysztof Gołuch, fotografik i wychowawca z knurowskiego ośrodka. – Dlatego powstał projekt „Mój świat, moja rzeczywistość”, aby sami upośledzeni mieli szansę pokazania, jak naprawdę wygląda ich życie – dodaje, podkreślając, że zdjęcia te ilustrują zupełnie nową, świetlistą stronę ich rzeczywistości. Pokazują nie tylko ludzi obciążonych ograniczeniami, ale przede wszystkim osoby kochające, pragnące szczęścia i przeżywające codzienne troski. – Fotografia jest idealnym medium, które pozwala im się wypowiadać praktycznie bez ograniczeń, a poza tym jest uniwersalnym kodem, pozwalającym komunikować się bez przeszkód z ludźmi w każdym zakątku świata – tłumaczy.

Te zdjęcia ilustrują zupełnie nową, świetlistą stronę rzeczywistości osób niepełnosprawnych. Pokazują osoby kochające, pragnące szczęścia i przeżywające codzienne troski. Na zdjęciu: **terapeutka Anna Szolc**

Odbicie osobowości

Krzysztof Piszczelok, jeden z uczestników projektu, jest wyjątkowo skryty. – Takie też są jego fotografie – mówi Krzysztof Gołuch. Fotografując, jest bardzo dociekliwy. Jego zdjęcia są ciepłe, zaskakują niepowtarzalną atmosferą intymności. Widać, że fotografowane osoby mają do niego pełne zaufanie. Bez skrępowania spoglądają prosto w obiektyw jego aparatu.

Przeciwieństwem Krzysztofa jest Michał Hein. Wiecznie roześmiany, dynamiczny i pełen energii. – U niego kadr jest równie niespokojny jak on sam – opowiada instruktor. – Lubia robić zdjęcia. Jak mi szef koże, to ida i robia ... – dodaje Michał Hein i wybucha zaraźliwym śmiechem.

Najbardziej zaskoczył mnie w ich fotografii motyw lustra – mówi instruktor Krzysztof Gołuch (z lewej)

MICHAŁ HEIN

ADAM SADLAK

Największą grupę zdjęć stanowią portrety ludzi, z którymi się codziennie spotykają. Innym powtarzającym się motywem jest martwa natura. – Najbardziej zaskoczył mnie w ich fotografii motyw lustra – dodaje Krzysztof Gołuch.

Bez zbędnych obciążeń

Arkadiusz Gola, zawodowy fotoreporter, który również uczestniczył w realizacji projektu, uważa, że strona techniczna tych zdjęć nie jest najważniejsza. – Zdjęcia tych chłopaków bronią się swoją autentycznością. Udało im się stworzyć świetny dokument – mówi. – W tych zdjęciach zobaczyłem bardzo specyficzne, sympatyczne spojrzenie na świat. Fotografowie, którzy zaczynają robić zdjęcia, nieraz przerysowują rzeczywistość, nadinterpretują ją. Widać u nich wpływ innych artystów: fotografów, malarzy. W zdjęciach knurowskiej grupy nie ma o tym mowy. Jest za to autentyczny obraz ich świata – podsumowuje.

Jan Drzymała

Jedenáct mentálně postižených mužů z Knurowa vytváří pomocí digitálních fotoaparátů svoji autobiografii.

Překročením prahu knurovského ústavu Caritas „Matka Boża Uzdrowienie Chorych", vstupuji jakoby do jiného světa. Chodbou se prochází několik osob: mentálně postižených, invalidů, nemocných. Překračuji hranici, za kterou – mohlo by se zdát – nemůže být nic víc kromě smutku a tragédie. Nic takového!

Mój świat – Moja rzeczywistość!

- Autory fotografií o postižených jsou většinou lidé mimo tento okruh společnosti. Jejich fotografie se koncentrují hlavně na postižení. Jsou zkreslené, protože vždy představují hlas „zvenčí" – říká Krzysztof Gołuch, fotograf a vychovatel z knurowského ústavu. Proto vznikl projekt „Mój świat – Moja rzeczywistość", aby sami postižení dostali šanci ukázat, jak doopravdy vypadá jejich život – dodává, a zdůrazňuje, že tyto snímky ilustrují úplně novou, radostnou stránku jejich reality. Zachycují nejen lidi stižené omezením, ale především osoby milující, toužící po štěstí a prožívající každodenní starosti. – Fotografie je ideálním médiem, které jim dovoluje takřka neomezený projev, a kromě toho je univerzálním kódem, dovolujícím neomezeně spolu komunikovat s lidmi v každém koutku naší země – vysvětluje.

Obraz osobnosti

Krzysztof Piszczelok, jeden z účastníků projektu, je výjimečně plachý. „Takové jsou i jeho snímky," říká Krzysztof Gołuch. „Při fotografování je velmi důkladný. Jeho záběry jsou milé, zaskakují nás svou neopakovatelnou intimní atmosférou. Je vidět, že fotografované osoby k němu mají plnou důvěru. Bez skrupulí se dívají přímo do jeho objektivu. Úplným opakem Krzysztofa je Michał Hein. Je stále usměvavý, dynamický a plný energie. „Jeho záběry jsou stejně neklidné, jako je on sám," říká

instruktor. „Rádi fotografují. „Jak mi šéf přikáže, tak jdu a dělám…“ dodává Michał Hein a vybuchne nakažlivým smíchem.

IX

Použitá literatura

Bogucka ,J. a M.: Kościelak: Wychowanie i nauczanie integralne, WSiP, Varšava, 1994 ,

Cząstka-Szymon ,B.: Katalog výstavy Piotr Szymon – fotografie. Galeria Fotografii B&B. Bielsko-Biała, 2007,

Dykcik, W.: Pedagogika specjalna, vědecké nakladatelství UAM, Poznaň, 2001,

Giza ,H. M.: Mistrzowie polskiej fotografii w objektywie. Rosikon Press, Varšava 2005,

Hulek ,A.: Uczeń niepełnosprawny w szkole masowej, vědecké nakladatelství WSP, Krakov, 1992,

Tomaszczuk, Z.: Łowcy obrazów szkice z historii fotografii, Centrum animace kultury. Varšava 1998,

Tomasik ,E.: „Przegląd współczesnych problemów pedagogiki specjalnej. Wybrane zagadnienia pedagogiki specjalnej" red. Evy Tomasik, vydavatelství WSPS, Varšava, 1997,

Kossewska ,J.: Uwarunkowania postaw, vědecké nakladatelství Pedagogické akademie, Krakov, 2000,

Lalak, D., T. Pilch.: Elementarz pojęć pedagogiki społecznej i pracy socjalnej. Nakladatelství ŻAK, Varšava, 1999,

Macierz, A.: Dziecko niepełnosprawne. Podręczny słownik terminów, nakladatelství Verbum, Zelená Hora, 1996,

Michałowska ,U., T. Pospěch, J. Siostrzonek, J. Štreit, Z. Tomaszczuk.: Dokumentární fotografie ve fotografických projektech. Galerie Szara, Těšín 2005,

Okoń, W.: Nowy słownik pedagogiczny, vydavatelství Żak, Varšava, 1995,
Sobota, A.: Szlachetność techniki. Artystyczne Dylematy fotografii w XIX i XX wieku. Vědecké nakladatelství Scholar, Varšava 2001,
Sontag, S.: O fotografii, Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe. Varšava 1986
Sowa, J.: Pedagogika specjalna w zarysie, Osvětové nakladatelství FOSZE, Rzeszów, 1997,
Smoktunowicz, E.: Wielka encyklopedia prawa, nakladatelství Prawo i Praktyka Gospodarcza, Bialystok, Varšava, 2000,

Katalog výstavy Soutěže polské novinářské fotografie 1994. Varšava. Rok 1994
Katalog výstavy Soutěže polské novinářské fotografie 1997. Varšava. Rok 1997
Katalog z výstavy Soutěže polské novinářské fotografie 1998. Varšava. Rok 1998
Katalog z výstavy Soutěže polské novinářské fotografie 1999. Varšava. Rok 1999
Katalog z výstavy Soutěže polské novinářské fotografie 2001. Varšava. Rok 2001
Katalog z výstavy Soutěže polské novinářské fotografie 2003. Varšava. Rok 2003
Katalog soutěže novinářské fotografie 2006. Fond novinářské fotografie. Varšava,
Katalog z výstavy. Robert Półkośnik. Po drugiej stronie lustra. Bialystok. Rok 2001
Katalog z výstavy Klinika. Andrzej Kramarz. Varšava 2002
Album Grand Press Foto 2006. Press. Poznaň,
Informator 2005 – Nakladatelství Caritas Katovické Arcidiecéze, Katovice 2005, Katalog výstavy „Můj svět, moje realita", Knurów, 2006

Magazín č. 17, příloha deníku „Gazeta Wyborcza" č. 100, 29. 04.1999.
Noviny – „Rzeczpospolita" ze dne 24.04 1999.
Agnieszka Kowalska, Gazeta Stołeczna, 16.04.2002.
Tomaszewski. T.Čtvrtletník Fotografia. Č. 12/2003. W centrum.
Minorczyk-Cichy ,A.: „Dziennik Zachodni" , č. 11, „Taki jest ich świat" (Takový je jejich svět) – 13.1.2006
Modzelewski ,M: Przegląd Lokalny. Knurów, 26.1.2006
Minorczyk-Cichy,A: Dziennik Zachodni, Katovice 13.1.2006
Minorczyk-Cichy,A.: Dziennik Zachodni, Katovice 5.10.2006
Drzymała, J.: Gość Niedzielny, Katovice. 2007

http://www.fototapeta.art.pl Grygiel, M.: „Lubię patrzeć na morze, bo wiem, że go nie wyasfaltują..." (Rád se dívám na moře, protože vím, že ho nezaasfaltují…)
http://www.fototapeta.org Chris Niedenthal „Tabu - portrety nie portretowanych".Magda a Vojciech Klemmowi, rok 1999.
www.itvp.pl/news.html?channel=-1&news=18774
http://www.niepelnosprawni.pl/ledge/x/7098
http://www.muzeum-pleszew.isnet.pl/muzeum-pleszew/
http://www.niepelnosprawni.pl/ledge/x/9349

čl. 4. Vyhláška ze dne 27. srpna 1997 o profesionální a veřejné rehabilitaci a zaměstnávání postižených osob

© Krzysztof Gołuch
Můj Svět – Moje Realita
fotografický projekt – mentalně postižení fotografují

BAKALÁŘSKÉ TEORETICKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE
Souhlasím se zveřejněním práce formou zařazení do Ústřední knihovny FPF SU v Opavě
A do knihovny Uměleckoprůmyslového muzea v Praze.

Obor: Tvůrčí fotografie
SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ
Filozoficko-přírodovědecká fakulta
INSTITUT TVŮRČÍ FOTGRAFIE
Opava 2007